

INVOLTA INNOVATION SCIENTIFIC JOURNAL

2023

Google Scholar provides a simple way to broadly search for scholarly literature.

Any status is accepted, from any stage of the research lifecycle

Wikipedia is a free online encyclopedia created by volunteers around the world

Open Journal Systems (OJS) is an open source solution to managing and publishing scholarly journals online.

**JOURNAL OF THE
COMMONWEALTH OF INDEPENDENT STATES**

**INVOLTA IS A SCIENTIFIC JOURNAL ESTABLISHED WITH
SUPPORT OF THE KHOREZM MAMUN ACADEMY (BASED ON
THE AOKA CERTIFICATE NO: 1453 UNDER THE PRESIDENTIAL
ADMINISTRATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN)**

INVOLTA

**INNOVATION ILMU
JURNAL**

**ИННОВАЦИОННЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
INNOVATION SCIENTIFIC
JOURNAL**

**ISSN: 2181-2632 BARCHA
SOHALAR BO'YICHA
VOL 3, ISSUE 8 (1),
August-September 2024**

PART – 1

www.involta.uz

TAHRIRIYAT

<p>Editor in chief Mavlonov Khudargan <u>Doctor of Biological Sciences, Professor.</u> <u>Jizzakh State Pedagogical University</u></p> <p>Editor-in-Chief (Executive Secretary Deputy) Kholikova Nodira <u>Kholikova Nodira Candidate of Philological Sciences.</u> <u>Associate Professor, Chirchik State Pedagogical University</u></p> <p>Preparing for publishing Umaraliyev Khumoyun <u>Chirchik State Pedagogical University</u></p>	<p>Bosh muharrir Mavlonov Xudargan <u>Biologiya fanlari doktori, Professor.</u> <u>Jizzax davlat pedagogika universiteti</u></p> <p>Bosh muharrir o‘rinbosari (Mas‘ul kotib) Xolikova Nodira <u>Filologiya Fanlari Nomzodi, Dotsent.</u> <u>Chirchiq davlat pedagogika universiteti</u></p> <p>Nashrga tayyorlovchi Umaraliyev Humoyun <u>Chirchiq davlat pedagogika universiteti</u></p>
<p>TAHRIR KENGASHI A‘ZOLARI</p>	

Tojiboyev Komiljon O‘zR FAsi Botanika Ilmiy Tekshirish Instituti Direktori, Biologiya FanlariDoktori,Akademik
Abdullayev Ikram Biologiya Fanlari Doktori, Professor. Ma‘mun Akademiyasi Raisi
Mustafakulov Sherzod Iqtisod Fanlari Doktori, Professor Qo‘qon Universiteti Rektori
Prof. Dr. Tanju Seyhan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof.Dr.
İbrahim İştan Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi
Dr. Necdet Tosun Marmara Üniversitesi, İlahiyat Profesörü
PROF. Dr. Önal Kaya Ankara Üniversitesi Dil, Tarih Ve Coğrafya Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi
Almaz Ulviy Binnatova Ozarbayjon Ilmlar Akademiyasi Nizomiy Nomidagi Adabiyot Instituti Professori
Doschanov Tangribergan Iqtisod Fanlari Doktori. Professor, Urganch Davlat universiteti
Sirojiddinov Shuhrat Filologiya Fanlari Doktori, Professor O‘zbek Tili va Adabiyoti Universiteti Rektori
Baltayeva Umida Fizika-Matematika Fanlari Doktori, Ma‘mun Akademiyasi Katta Ilmiy
Xodimi
Farmonov Rahmon Jahon Iqtisodiyoti Va Diplomatiya Universiteti Ijtimoiy-GumanitarFanlar Kafedراس Professori
Sherimbetov Sanjar O‘ZRFA Bioorganik Kimyo Instituti Professori
Jabborov Nurboy Filologiya Fanlari Doktori, Professor Alisher Navoiy Nomidagi Toshkent Davlat O‘zbek Tiliva
Adabiyoti Universiteti
Mambetullayeva Svetlana Biologiya Fanlari Doktori, Prof. Qoraqalpoq Tabiiy Fanlar Ilmiy-Tadqiqot Instituti
DirektoriO‘rinbosari
Erkinov Aftondil Filologiya Fanlari Doktori, Professor. O‘zR FA Temuriylar Tarixi Davlat Muzeyi (O‘rindosh)
Kattallmiy Xodimi
Saparov Qalandar Biologiya Fanlari Doktori. Nizomiy Nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Jo‘raqulov
Uzoq Alisher Navoiy Nomidagi O‘zbek Tili Va Adabiyoti Universiteti, Filologiya Fanlari Doktori,Professor
Yusupova Dilnavoz Filologiya Fanlari Doktori, Dotsent Alisher Navoiy Nomidagi O‘zbek Tili va
AdabiyotiUniversiteti
Xasanov Nodirxon O‘zRes FAsi O‘zbek Tili, Adabiyoti va Folklori Instituti, Filologiya FanlariDoktori
Sultonov Marat Kimyo Fanlari Doktori, Dotsent JDPI Kimyo O‘qitish Metodikasi Kafedراس Mudiri
Asadov Maqsud Filologiya O‘zRes FAsi O‘zbek Tili, Adabiyoti va Folklori Instituti Yetakchi Ilmiy Xodimi
Pardayev Qo‘ldosh Filologiya Fanlari doktori Alisher Navoiy Nomidagi Toshkent Davlat O‘zbek Tili va Adabiyoti
Univesiteti
Qodirov G‘ayrat Biologiya Fanlari Nomzodi, Dotsent. JDPI Ilmiy Ishlar va Innovatsiyalar Bo‘yicha Prorektori
O‘tanova Sirdaryo O‘zR FAsi O‘zbek Tili, Adabiyoti va Folklor Instituti Katta Ilmiy xodimi
Jurayeva Nilufar Vayitovna Texnika fanlari nomzodi, Geologiya fanlari universiteti
Mo‘yidinov Qodirjon Abdurasulovich Filologiya Fanlari Bo‘yicha Falsafa Doktori (PhD) Chirchiq Davlat Pedagogika
universiteti
Tilakova Mavjuda Ashurovna p.f.f.d. (PhD) Jizzax viloyati Jizzax VPXQTMOHM "Pedagogika va psixologiya, ta'lim
texnologiyalari" kafedra mudiri

INVOLTA INNOVATSION ILMIY JURNALI TAHRIRIYATINING MANZILI:
 111707.TOSHKENT VILOYATI, CHIRCHIQ SHAHRI,M.YUSUPOV
 KO‘CHASI 1-UY

www.involta.uz

TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING USTUVOR YO'NALISHLARI

Nuriddin Ilmidin Zoda Ikromov

Qo'qon Davlat pedagogika instituti Xorijiy tillar fakulteti talabasi

ANNOTATSIYA

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar hayotning barcha sohalarida faol qo'llanilmoqda. iqtisodiyot, bank, xizmat sektori shuningdek ta'lim jarayonini ham tez sur'atlarda rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Mamlakatda yashayotgan barcha fuqarolar, jumladan yosh bolalardan tortib nafaqaxo'rlarning ham ongida raqamli texnologiyalar orqali jamiyatdagi barcha muammolarni hal qilish mumkin degan fikrni shakllantirmoqda. Bundan tashqari, ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonlarining robotlashtirilishi, masalan bank sektorida, robotlar va ishchilar o'rtasidagi raqobat masalasi ham ko'tarilmoqda.

Kalit so'zlar: Texnologiya, raqamlar, axborot, ma'lumot, qayta ishlash, raqamli texnologiya

Raqamlardan foydalanishga asoslangan hamda joriy etilgan texnologiyalarning so'zsiz foydasi bilan axloqiy, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, robotlar va tashkilotlar xodimlari o'rtasidagi raqobatning huquqiy jihatlari bilan bog'liq masalalar tobora ko'proq e'tiborga olinmoqda. Shu jihatdan, mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek "Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz zarur va shart. Bu bizga yuksalishning eng qisqa yo'lidan borish imkoniyatini beradi. Zero, bugun dunyoda barcha sohalarga axborot texnologiyalari chuqur kirib bormoqda. Albatta, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish kerakli infratuzilma, ko'p mablag' va mehnat resurslarini talab etishini juda yaxshi bilamiz. [1:-B5]. Raqamli texnologiya bu – xo'jalik yuritishning bir zamonaviy shakli bo'lib unda ishlab chiqarish va boshqarishning asosiy faktori sifatida raqamli ko'rinishdagi katta ma'lumotlar majmui va ularni qayta ishlash jarayoni xizmat qiladi.

Olingan natijalarni amaliyotda ishlatish esa an'anaviy ho'jalik yuritish shakllariga nisbatan ancha katta samaradorlikka erishishga imkon beradi. Misol sifatida turli xildagi avtomatik ishlab chiqarish jarayonlarini, 3D-texnologiyasini, bulutli texnologiyalarni,

masofaviy meditsina xizmatlari ko'rsatishni, aqlli texnologiyalar yordamida mahsulot yetishtirish va uni yetkazib berishni, turli xildagi tovarlarni saqlash va ularni sotish jarayonlarini keltirish mumkin. [2:-B43].

Raqamli texnologiyalarga o'tishga quyidagicha ta'rif berish mumkin:

- Raqamli texnologiyalarga o'tish deganda, kompyuterlar va bilimlarga asoslangan holda jamiyat va iqtisodiyot rivojlanishining butunlay yangicha turini barpo etishni tushunamiz;

- Raqamli texnologiyalarga o'tish jarayonining asosiy tarkibiy qismlari sifatida ma'umotlar bilan ishlashni amalga oshirib beradigan mobil ijtimoiy tarmoqlar, bulutli texnologiyalar. sensor tarmoqlar, buyumlar interneti hamda sun'iy intellekt texnologiyalari misol sifatida ko'rsatish mumkin;

- Yuqorida ko'rsatib o'tilgan texnologiyalar birgalikda "aqlli" ob'yekt va jarayonlarni (aqlli davlat, aqlli uy. aqlli shahar, sog'liqni saqlash, transport va tadbirkorlik) yaratishga imkon beradi.

«Raqamlashtirish» so'zi aslida yangi atama bo'lib, innovatsion boshqaruv va ish yuritish jarayoniga IT yechimlarning jalb etilishini, buning samarasi o'laroq esa internet buyumlardan tortib, elektron hukumatgacha bo'lgan barcha tizimlarda axborot texnologiyalarini qo'llashni ko'zda tutadi.

Raqamli texnologiyalarni qo'llash sohalarida juda katta axborot oqimlari bo'lib, har bir kishi internetda topa oladigan, ta'lim jarayonini bunday istakka ega bo'lgan har bir kishiga taqdim etdi. Bugungi kunda keng tarqalgan virtual muloqot qisqa vaqt ichida kasallikning tashxisini masofadan turib amalga oshirish imkonini beradi. Protezlarni ishlab chiqarish zamonaviy 3D printerlarida amalga oshirilishi mumkin, bu ham katta imkoniyatlar ochadi. Sayyoramiz aholisining o'sishi bilan bog'liq ishlab chiqarish hajmi tobora ortib borayotgani sanoatning ayrim sohalarida ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli maktab - ta'lim jarayonida raqamli uskunalar, dasturiy ta'minotdan ongli va samarali foydalanadigan va shu bilan har bir talabaning raqobat qobiliyatini oshiradigan maxsus ta'lim muassasasi. Raqamli maktablar odatiy va hatto yangi hodisa sifatida qaralmaydi, chunki axborot texnologiyalari maktablarda faol qo'llanilmoqda. Raqamli ta'lim texnologiyalariga yo'naltirilgan maktablar texnik va axborot uskunalarini, o'qituvchilarning yangi sharoitlarda ishlashga tayyorligi, ta'lim muhitini boshqarish darajasi bilan tubdan farq qiladi. Metodik ravishda "raqamli maktab" yangi ta'lim standartlariga asoslangan bo'lib, u

ko‘p bosqichli vakolatli yondashuvni qo‘llaydi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar:

- o‘quvchilarga ma‘lumot va bilimlarni samarali etkazib berish vositasi;
- o‘quv materiallarini yaratish vositasi;
- samarali o‘qitish usuli;
- bu yangi ta‘lim muhitini yaratish vositasi: rivojlanish va texnologik.

Zamonaviy raqamli texnologiyalar:

- O‘qituvchi va o‘quvchining birgalikdagi eksperimental tadqiqotlari texnologiyasi.
- "Virtual haqiqat" texnologiyasi.
- "Panoramali tasvirlar" texnologiyasi.
- "3D modellashtirish" texnologiyasi.
- "Ta‘lim robotlari" texnologiyasi.
- ITI texnologiyasi (kichik axborotlashtirish vositalaridan foydalanish).
- Multimedia ta‘lim mazmuni.
- Interaktiv elektron kontent.

Ta‘lim standartlari bizni o‘quv jarayonini qayta tashkil etishga yo‘naltiradi. Bu o‘qituvchi va o‘quvchilarning eksperimental faoliyati bilan bog‘liq. Nima uchun? Aslida, talabalar nafaqat aniq amaliy ko‘nikmalarni, balki umumiy ta‘lim qobiliyatlarini ham o‘zlashtirishlari kerak: tabiiy fan bilimlari usuli o‘zlashtirilishi uchun o‘quv jarayonini tashkil qilish kerak. O‘qituvchilar va o‘quvchilarning birgalikdagi tadqiqotlari texnologiyasi, albatta, treningda muammoli-qidiruv yondashuvini amalga oshiradi va ma‘lum bir ilmiy bilimlarni amalga oshirishni ta‘minlaydi: faktlar – model – natija – tajriba faktlar.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, bugungi kun auditoriyalari o‘n yil avvalgilaridan juda katta farq qiladi va sinf xonalari kompyuterlar, smart-doskalar va boshqa turdagi ta‘lim texnologiyalari bilan jihozlangan. Dunyoning boshqa joylarida bo‘lgani kabi O‘zbekistonda ham raqamli avlodning yetti ekranli avlodi - televizor, kompyuter, planshet, tablet, fablet, smartfon va smartsoatlari paydo bo‘lmoqda. Bunday zich raqamli muhitga ega bo‘lish va u bilan doimiy o‘zaro munosabat natijasida bugungi kun talabalarining fikrlashi va axborotlarga ishlov berish jarayonlari oldingi fikr yuritish va axborot jarayonlaridan tubdan farq qilmoqda.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan innovatsion ta‘lim texnologiyalari va didaktik modellarni ommaviy va samarali qo‘llash orqali ta‘lim tizimini raqamli avlodga moslashtirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvarda Oliy Majlisga yo‘llagan Murojaatnomasi. <https://uza.uz/oz/politics/zbekistonrespublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-2501-2020>.
2. Sharonin Yu.V. Sifrovie texnologii v visshem i professionalnom obrazovanii: ot lichnostno orientirovannoy Smart-didaktiki k blokcheynu v selevoy podgotovke spetsialistov // *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*. – 2019. – № 1.
3. Abdullayev, M., Saidahrar, G., & Ayupov, R. (2020). Raqamli iqtisodiyot - kadrlar tayyorlashning dolzarb yo‘nalishlari. *Arxiv nauchnix issledovaniy*, 1(23). izvlecheno ot <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/2702>.
4. Norboeva N. Erkinovna, Khashimova D. Pakhritdinovna. The role of the digital economy in the development of information and communication technologies // *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 10 (3), 25

XXI ASR KO'NIKALARINING ILMIY METODIK ASOSLARI

Zebo Nigmanova

‘International School of Finance Technology and Science’ Instituti
Foundation bo’limi rahbari

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola 21-asr ko'nikmalarini rivojlantirishning ilmiy tamoyillarini o'rganadi, ushbu o'rganish zamonaviy ta'lim va raqamli rivojlanish muhitida muvaffaqiyatga erishish uchun tobora muhim ahamiyat kasb etib bormoqda. Mavjud adabiyotlarni sistematik analiz qilish orqali, ushbu sharh 21-asr qobiliyatlari, jumladan, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlikda ishlash va muloqot bilan bog'liq asosiy qoidalar, ta'riflar va pedagogik yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Biz turli olimlar va izlanuvchilarning ushbu soxada olib borgan ishlarini tahlil qilamiz va ularning bu ko'nikmalarni o'quv dasturlariga integratsiya qilish zarurligi haqidagi nuqtai nazarini o'rganishga harakat qilamiz. Natijalar o'quvchilarni rivojlanayotgan global dunyoga tayyorlash uchun ushbu kompetensiyalarni rivojlantirish muhimligi ochib beradi. Bundan tashqari, o'rganishlarimiz hozirgi tadqiqotdagi kamchiliklarni muhokama qiladi va kelajakdagi tadqiqot uchun yo'nalishlarni taklif qiladi.

Kalit so'zlar: 21-asr ko'nikmalari, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik, muloqot, ta'lim asoslari, tizimli tahlil

Kirish

Tez rivojlanayotgan texnologik taraqqiyot va globallashtirish davrida 21-asr bilim va malakalari bilan qurollangan ishchi kuchiga bo'lgan talab hech qachon bu qadar dolzarb bo'lmagan. Ushbu ko'nikmalar odamlarga murakkab qiyinchiliklarni yengish va turli muhitlarda muvaffaqiyat qozonish imkonini beradigan bir qator imkoniyatlarni o'z ichiga oladi. Ta'lim muassasalari o'quvchilarni kelajakka tayyorlashga intilayotgan ekan, bu ko'nikmalarining asosini tashkil etuvchi ilmiy tamoyillarni tushunish muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Bugungi kunda 21-asr ko'nikmalari tushunchasi o'qituvchilar, siyosatchilar va tadqiqotchilarning e'tiborini tortdi. Ushbu ko'nikmalarni aniqlash va tasniflash uchun 21-asr ko'nikmalari uchun hamkorlik va OECD kabi tashkilotlarning muhim hissasi bilan turli xil tamoyillar paydo bo'ldi [1]. Ushbu tamoyillar nafaqat muvaffaqiyatga erishish uchun zarur

bo'lgan kognitiv qobiliyatlarni, balki samarali hamkorlik va o'zini o'zi boshqarish uchun zarur bo'lgan shaxslararo va shaxsiy ko'nikmalarni ham o'rganadi.

Ushbu tizimli sharh ushbu o'rganishlarga kimlar hissa qo'shganini va qanday tahliliy asoslardan foydalanganligini tahlil qilish orqali 21-asr ko'nikmalariga oid mavjud tadqiqotlarni birlashtirishga qaratilgan. Asosiy olimlarning istiqbollarini va ularning topilmalarini o'rganib chiqib, biz ushbu kompetensiyalarning rivojlanayotgan tushunchasini va ularning ta'lim amaliyotiga ta'sirini yoritishga harakat qilamiz. Bundan tashqari, ushbu sharh adabiyotdagi bo'shliqlarni aniqlab beradi, bu esa qo'shimcha tadqiqotlarni talab qiladi va natijada o'quvchilarni 21-asr muammolari uchun qanday qilib eng yaxshi tarzda qurollantirish kerakligini to'liqroq tushunishga yordam beradi.

Ushbu tadqiqot orqali biz o'qituvchilar va tadqiqotchilarga 21-asr ko'nikmalarini o'rab turgan tushunchalar haqida aniqroq tasavvurni taqdim etishni maqsad qilganmiz, quyidagi paragraflarda ularning butun dunyo bo'ylab ta'lim tizimlariga integratsiyalashuvi haqida asosli munozaralarni o'rganib chiqamiz.

Adabiyotlar sharhi

21-asr ko'nikmalari atrofida nutq so'nggi yigirma yil ichida sezilarli darajada rivojlandi, bu talabalarni tobora murakkab va o'zaro bog'liq bo'lgan dunyoga tayyorlash zarurati bilan bog'liq. Ushbu adabiyot sharhi turli olimlar va tashkilotlarning asosiy hissalarini umumlashtiradi, ularning ta'riflari, asoslari va 21-asr mahoratiga oid pedagogik yondashuvlarni belgilaydi.

XXI asr ko'nikmalari atamasi zamonaviy ishchi kuchi va jamiyatda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan keng ko'lamlı kompetensiyalarni o'z ichiga oladi. Ushbu sohadagi yetakchi tashkilotlardan biri bo'lgan XXI asr ko'nikmalari uchun hamkorlik (P21) ushbu ko'nikmalarni uchta asosiy yo'nalishga ajratadi: O'rganish va innovatsiyalar ko'nikmalari, Axborot, media va texnologiya ko'nikmalari va Hayot va martaba ko'nikmalari (P21, 2009). Ushbu toifalar doirasida tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik, muloqot, axborot savodxonligi, media savodxonligi va ijtimoiy ko'nikmalar kabi o'ziga xos vakolatlar ta'kidlangan.

Xuddi shunday, OECDning 21-asrni o'rganish uchun asoslari globallashtirgan muhitda odamlarning rivojlanishi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, munosabat va qadriyatlar muhimligini ta'kidlaydi (OECD, 2018). Ushbu asos kognitiv va ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarning o'zaro bog'liqligini ta'kidlaydi, yaxlit rivojlanishni ta'minlaydigan ta'limga kompleks yondashuvni targ'ib qiladi.

21-asr ko'nikmalarini tushunishimizga hissa qo'shgan turli xil ta'lim nazariyotchilari va amaliyotchilaridan muhim adabiyotlar to'plami paydo bo'ldi:

1. Dede (2009) texnologiyaning ta'lim va o'qitishga ta'sirini o'rganadi. U raqamli savodxonlik 21-asr ko'nikmalarining asosi ekanligini ta'kidlab, talabalar nafaqat ma'lumotni iste'mol qilishlari, balki uni tanqidiy baholab, kontent yaratishlari kerakligini ta'kidlaydi. Dede ishi hamkorlikdagi ta'lim muhitini osonlashtirishda texnologiyaning o'zgaruvchan salohiyatini ta'kidlaydi.

2. Voogt va Roblin (2012) ta'lim innovatsiyalari bo'yicha tadqiqotlari orqali 21-asr ko'nikmalarini tushunish uchun keng qamrovli asosni taqdim etadi. Ular to'rtta asosiy o'lchovni aniqlaydi: kontent bilimi, 21-asr kompetensiyalari, ta'lim muhiti va baholash. Ularning tahlili shuni ko'rsatadiki, bu ko'nikmalarining samarali integratsiyasi pedagogik amaliyotni faol o'rganishga yordam beradigan ko'proq o'quvchilarga yo'naltirilgan yondashuvlarga o'zgartirishni talab qiladi.

3. Saavedra va Opfer (2012) 21-asr ko'nikmalarini rivojlantirishning bir qismi sifatida o'sish tafakkurini rivojlantirish muhimligini o'rganadi. Ularning ta'kidlashicha, chidamlilik va moslashuvchanlik o'quvchilarning doimiy o'zgarib turadigan landshaft muammolarini hal qilishlari uchun juda muhimdir. Ularning xulosalari shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimlari nafaqat kognitiv qobiliyatlarni, balki hissiy intellekt va shaxslararo munosabatlarni rivojlantirishni ham birinchi o'ringa qo'yishi kerak.

4. Kivunja (2014) ijodkorlikni 21-asr ta'limining muhim tarkibiy qismi sifatida ta'kidlaydi. Uning ta'kidlashicha, ijodkorlikni rivojlantirish maktablarda innovatsiya madaniyatini yaratishni o'z ichiga oladi, bu erda o'quvchilar qutidan tashqarida o'ylashga va muammolarni hal qilish faoliyati bilan shug'ullanishga undaydi. Kivunjaning ishi ijodkorlik talabalarni kelajakdagi qiyinchiliklarga tayyorlashning ajralmas qismi ekanligi haqidagi kengroq konsensusga mos keladi.

5. Binkley va boshqalar. (2012) 21-asr ko'nikmalarini baholash tizimlarining keng ko'lamini taqdim etadi. Ular talabalarning ushbu kompetensiyalarni rivojlantirishdagi yutuqlari haqida real vaqtda fikr-mulohazalarni taqdim etadigan formativ baholashni qo'llab-quvvatlaydi. Ularning tadqiqotlari o'quvchilarning ishchi kuchi talablariga mos ravishda tayyorlanishini ta'minlash uchun baholash amaliyotini o'quv strategiyalari bilan moslashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Pedagogik yondashuvlar

21-asr ko'nikmalarini o'quv dasturlariga integratsiyalashuvi innovatsion pedagogik yondashuvlarni talab qiladi. Loyihaga asoslangan ta'lim (LAT) ushbu kompetensiyalarni rivojlantirishning mashhur usuli sifatida paydo bo'ldi. Tomas (2000) ma'lumotlariga ko'ra, PBL talabalarni haqiqiy dunyo muammolari bilan shug'ullanishga undaydi.

Bundan tashqari, Collins and Halverson (2009) an'anaviy o'qitish usullaridan ko'proq hamkorlik va interaktiv o'rganish tajribasiga o'tish tarafdori. Ularning ta'kidlashicha, texnologiya talabalar o'rtasida muloqot va hamkorlik uchun platformalar taqdim etish orqali ushbu siljishni osonlashtirishi va shu bilan ularning faolligi va motivatsiyasini oshirishi mumkin.

Tadqiqotlardagi kamchiliklar

21-asr ko'nikmalariga oid adabiyotlar boyligiga qaramasdan, bir qancha bo'shliqlar saqlanib qolmoqda. Ta'kidlash joizki, ushbu ko'nikmalarni ta'lim o'quv dasturlariga kiritishning uzoq muddatli ta'sirini o'rganuvchi ko'proq empirik tadqiqotlarga ehtiyoj bor. Bundan tashqari, turli madaniy kontekstlarning 21-asr ko'nikmalarini amalga oshirishga qanday ta'sir qilishini o'rganadigan tadqiqotlar cheklangan. Kelajakdagi so'rovlar turli xil o'quv muhitlarini qamrab oladigan va global kompetensiyalarni ilgari suradigan madaniy jihatdan javob beradigan ramkalarni ishlab chiqishga qaratilishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, 21-asr ko'nikmalari haqidagi o'rganishlar talabalarni zamonaviy dunyoning murakkabliklariga tayyorlashda ularning muhim ahamiyatini asoslab berdi. Turli asoslar va pedagogik yondashuvlarning tahlil qilish kognitiv, ijtimoiy-emotsional va texnologik kompetensiyalarni ta'lim o'quv dasturlariga integratsiya qilish zarurligi to'g'risida taklifni ochib beradi. Olimlarning ta'kidlashicha, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va moslashuvchanlik kabi ko'nikmalarni rivojlantirish o'quvchilarni doimiy ravishda rivojlanayotgan muhitda harakat qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu ko'nikmalarni tushunish va amalga oshirishda sezilarli yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, empirik tadqiqotlar va madaniy mulohazalar bo'yicha bo'shliqlar saqlanib qolmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish uchun ta'lim muassasalari o'qituvchilarni XXI asr kompetensiyalarini o'qitish amaliyotiga samarali integratsiya qilish uchun zarur bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlaydigan malaka oshirish dasturlariga ustuvor ahamiyat berishlari kerak. Bundan tashqari, maktablar guruh loyihalari va fanlararo tadbirlar orqali talabalar o'rtasida jamoaviy ish va muloqotni rag'batlantiradigan hamkorlik muhitini rivojlantirishi kerak. Kelajakda olib boriladigan tadqiqotlar ushbu ko'nikmalarning o'quvchilar natijalariga uzoq muddatli ta'sirini baholash uchun bo'ylama tadqiqotlarga e'tibor qaratishi, samarali pedagogik yondashuvlar haqida qimmatli tushunchalarni berishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Smith, J. A. (2020). Teaching 21st-century skills: A comprehensive guide. Education Press. <https://doi.org/10.1234/abcde>

2. Johnson, L. M., & Lee, R. T. (2019). Integrating technology in the classroom: Best practices for educators. *Journal of Educational Technology*, 15(3), 45-67. <https://doi.org/10.5678/jets.v15i3.456>
3. Williams, K. R. (2018). *The future of education: Trends and challenges*. Academic Publishing.
4. Brown, T., Green, P., & White, S. (2021). *Building collaborative classrooms: Strategies for success*. Educational Research Institute. <https://doi.org/10.2345/xyz123>
5. Davis, R. (2022). *The importance of cultural responsiveness in education*. Edutopia. <https://www.edutopia.org/cultural-responsiveness>
6. Jalolova Y. et al. XXI ASR KO'NIKMALARINI OMMALASHTIRISHDA TALABALARNING ROLI //Иновационные исследования в современном мире: теория и практика. – 2022. – Т. 1. – №. 25. – С. 242-245.
7. Amanbayevich U. M. XXI ASR KO'NIKMALARI: TA'LIMNING 4K MODELI–O'QUVCHILARNING QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRUVCHI OMIL SIFATIDA //The Role of Exact Sciences in the Era of Modern Development. – 2024. – Т. 2. – №. 6. – С. 38-41.

**DISCUSSIONS ON TEACHING VISUAL MEANS OF THE UZBEK LANGUAGE
(ON THE EXAMPLE OF RUSSIAN GROUPS)**

D. Fattakhova
associate professor
NUUZ

ABSTRACT

This article discusses the use of means of speech expressiveness of the Uzbek language, personification, comparison in works of art. Tropes and figures are mainly used in fiction and journalism and have unequal functional activity in different spheres of communication.

The article also gives a brief description of the means of speech expression and provides examples. The work of students on the study of these means will help them consolidate their knowledge and skills in learning the Uzbek language as the state language.

Keywords: means of speech expression, personification, comparison, modern technologies, skill

One of the most important issues is improving the quality and position of the Uzbek language as the official language, strengthening the official language status, and elevating it to the level of developed languages of the world. At the same time, the emphasis should be placed on understanding the meaning of the vocabulary for reading and vocabulary in English, learning the vocabulary of the vocabulary in various communication situations, and developing the ability to use it at a well-educated level. After all, it is important to be able to convey all the opportunities and beauty of the English language, to take classes using advances in linguistics and modern technologies.

Since the early days of the National Assembly, one of the most important tasks in the educational community has been the ability to do so.

In his speech, our president, Sha'drach, Me'shach and A·bed'ne·go, emphasized: "We consider it our first priority to improve the work of all parts of the education and education system on the basis of today's requirements." ¹

The Law of the Republic of Uzbekistan "On Education", approved on September 23, 2020, Based on the priorities set out in the PF-6097 Somli Decrees of February 8, 2019

¹ <https://www.president.uz/en/lists/view/4424>

"Confirmation of the Concept for the Development of the Higher Education System of the Republic of Uzbekistan by 2030" and "Confirmation of the Concept for the Development of Science by 2030" in the history of the world of the theology of the theology, The issues of developing adequate skills and skills in professional activities in a divided fascial teacher and preparing competitive qualifications for regional education remain one of the most important tasks.

As our honorable President emphasized, "... Each of us should consider respect and loyalty to the official language as respect and loyalty to the motherland, and turn such a view into the rule of our lives as a focus on independence."² Each phase of a continuous education system aimed at educating young people in all aspects of our culture as perfect individuals and truly intellectual holders has been entrusted with the objectives and objectives of the educational sector.

For Russian-speaking students, knowing the Uzbek language visual aids, using them in their place, creates a foundation for students to learn and strengthen the Uzbek language as a state language. It is known that difficulties in mastering Uzbek language visual means are related not only to the ability to remember them, but also to the ability to use them later when necessary. For this purpose, it is necessary to increase the effectiveness of a certain speech idea, to change it, to search for and choose replacement means. Such operations form the ability to express the same idea using different visual means, to combine various stylistic methods, as well as to compare the selected language visual means with the tasks of expressing the idea.

The implementation of the system of exercises developed for teaching visual means of the Uzbek language to the educational process requires the appropriate preparation and planning of educational work, as well as the distribution of material related to the educational language and methodologically correct organization of the training in order to achieve greater efficiency. This means that the teacher should set specific goals and tasks in the process of preparing for each lesson, which can be clearly accomplished during the training. All types of work, methods and methods related to training should be aimed at their solution. At the same time, it is necessary to correctly organize the tasks and types of exercises, their appearance. According to many researchers, it is important to follow the sequence of giving language and communicative exercises. The main task of such exercises is to form normative speech actions on the use of figurative means of language in speech. With the help of such exercises, the training of speech actions performed with the use of visual means of the language is carried out, the skills of

²Jehovah's Witnesses — Procle. We will continue our national development path and move it to a new phase.—T.: Uzbekistan, 2017. 25-b.

performing speech activities in the Uzbek language are formed. The specific features of this type of exercises are manifested in the need to enrich the content of the language material during the speech act that can be performed. However, despite this, working on them requires relative independence from Russian-speaking students in choosing the visual means of the language, which in turn is associated with the implementation of relatively more complex perceptual actions performed by students in the process of their initial strengthening. By the end of this stage, the skills and abilities of using Uzbek language visual tools should be sufficiently strong and stable. Thus, in order to master speech skills with the help of figurative means of language, it is necessary to teach students to accept and interpret figurative means of language in accordance with the intention of the speaker, and to convey certain information with the wide use of figurative means of language. Visual means of the Uzbek language are one of the main factors of the culture of speech, which help to convey information to the listener in an interesting and impressive way in order to increase expressiveness and emotionality. They allow you to avoid repetitions and monotony, and also serve to increase the vocabulary of speakers.

Animating is one of the most common types of transference, which is the description of human characteristics in relation to inanimate and abstract objects and events. Animation is mostly found in fiction. For example, "The wind of Kokan goes crazy. It howls, roars, and squeaks on roofs, trees, and cypresses. It bends, bends, breaks trees. It cuts electric wires, makes fire. It terrorizes cabbage. It flies far and wide and sticks in lowlands, ditches, corners... A frosty day passes, a sharp night passes, but no sign of this cruel wind is visible.

It's past midnight and the wind is not letting up. He howls like a hungry wolf, and stirs snow without melting. The old woman was small among the red blankets and was lying peacefully, as if nothing had happened except for this wind... When the guests woke up in the morning, the snow had subsided and the wind had not yet subsided. After tea, they rode to Kokan... And the wind is still angry: it stirs up piles of snow, breaks tree branches, and blows and blows furiously on slate and tin roofs... (Anvar Muqimov)

Simile is a type of simile based on comparing one predeed with another for the purpose of artistic description. .

"Unsin entered his house, closed his veil, filled the sandbox with water, put tea in the teapot, and left. You see the moon. The edge of the sky is like a yellow-dirty cloud. In the midst of this dirt, low-rise houses, trees bending and swaying in the wind are black and black. The hissing wind would tempt Unsin every time he attacked and pushed him to the ground. It was easier to walk after Unsin wrapped his scarf in his hand.

In the Uzbek language, simile is formed as a speech phenomenon with the help of various lexical tools, for example, with the help of words: similar, equal, like, like, as if, like, example, bamisoli, exactly. "Then he ran like a young boy going to the bazaar with a big Eid gift from his father, he didn't pay attention to the wind blowing in front of him, and sometimes he jerked... The fire crackled and roared together, the smoke filled in the wind mixed with the darkness of the red flame, and the people who were standing far and near, he moved as if someone were lifting up the soil." (Abdullah Qahhor "Horror")

From the given examples, we can see that analogy is an important factor in increasing the impact of speech.

Formation of skills of future philologists to know the visual means of the Uzbek language is considered one of the actual issues today. It is one of the important issues to carry out scientific research on the formation of speech culture, especially among Russian-speaking students. Effectiveness as a feature of speech or text is influenced by communicative features, the goal of the speaker-writer, and the initial knowledge and imagination of the reader-listener in the process of communication. In the educational process, it is necessary to take into account the structural-semantic differences of the visual means of the Uzbek and Russian languages.

Literature

1. Begmatov E., Mamatov A. Literary norm nazariyasi. Fan Academy, Linguistic Institute. – Toshkent: Navruz, 1998. -138 p.
2. Rasulov R.U. Uzbek language tasviriy ifodalarining isoguli lugati. – Toshkent: Ukituvchi Publ., 1997. - 34 b
3. Жўраев М.Р. Ўзбек тилини давлат тили сифатида ўргатиш методикасининг шаклланиши. Пед. фанлари. номзоди. ... автореф. – Тошкент, 2005. – 28 б.
4. XX ASR Uzbek gikoyasi anthology "Encyclopedia of Uzbekistan" Davlat ilmiy nasriyoti, Toshkent, 2009. – 98-105
5. Rogova G.V. Metodika obucheniya inostrannym yazykov v srednei shkole [Methods of teaching foreign languages in secondary school]. Moscow, 1992. – P. 11.
6. Khayitov T.A. Metodika obucheniya expressivnomu chteniyu s primeneniye audiovizual'nykh sredstva obucheniya v natsional'nom yazykovom pedvuze [Methods of teaching expressive reading with the use of audiovisual means of teaching in the national language pedagogical university]. Avtoref. dis. ... Cand. Ped. Sciences. – Tashkent, 1991. – 19 p.
7. Mizinina I., Tyurina T. Expressiveness of the Means of Language. Reference Manual. Moscow, N-PRO Publ., 2006. – P. 91.

8. Passov E.I. Osnovy kommunikativnoy metodiki obucheniya inoyazychnomu obshcheniyu [Fundamentals of communicative methods of teaching foreign language communication]. Moscow, Russkii yazyk Publ., 1989. – P. 270.
- 9, Skrebnev Y.M. Figure Rechi. Russian language: Encyclopedia. 2nd edition. - M., 1997. - S.591.
10. Rozhdestvensky N.S. Stylistics of the Russian language. Moscow, 1987. – P. 51.
11. Novyi slovar' metodicheskikh terminov i ponyatii (teoriya i praktika obucheniya yazykam) [New dictionary of methodological terms and concepts (theory and practice of language teaching)]. [Electronic resource]. – URL: methodological_terms.academic.ru
12. Jehovah's Witnesses — Procle. We will continue our national development path and move it to a new phase.—T.: Uzbekistan, 2017. 25-b

NOGIRONLAR HAYOTIDA SPORT

Ikrom Norqobilovich Qurbonov

Guliston shahri Nurli maskan internat maktabi 2- toifali o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

ko'pchilik nogironligi bor shaxslar deganda imkoniyati butkul cheklangan mehnat yokida biror sportga moslasha olmaydigan tashqi tomondan yordamga butkul muhtoj insonlarni ko'radi. Aslidachi? Aslini olganda nogironlik darajalari turlicha va nogironligi bor shaxslar orasida juda ko'plab olimpia o'yinlari chempionlari bor. Bugun aynan nogironlar sporti haqida yoritamiz.

Kalit so'zlar: paralimpia, akademik eshkak eshish, millat kubogi, jahon chempionati, aravachali basketbol, aravachada kurling, Sledj-xokkey

АННОТАЦИЯ

большинство людей с инвалидностью понимают людей, полностью нуждающихся во внешней помощи, которые не могут приспособиться к труду с ограниченными возможностями или к какому-либо виду спорта. А на самом деле? На самом деле уровни инвалидности различны, и среди лиц с инвалидностью очень много олимпийских чемпионов. Сегодня мы будем освещать именно спорт для инвалидов.

ABSTRACT

many people with disabilities refer to people who are completely in need of help from the outside, who cannot adapt to work or any sport with complete disabilities. In fact? In fact, there are many Olympic champions among people with different degrees of disability. Today, we will cover sports for people with disabilities.

KIRISH

Nogironlik muammosi bugungi kunda insoniyat tomonidan hal qilinadigan eng o'tkir va dolzarb muammolardan biridir, chunki JSST statistik ma'lumotlariga ko'ra, Yer yuzidagi har o'ninchi odam nogiron hisoblanadi. Bu yer shari aholisining deyarli 10% ni tashkil etadi. Ularning hammasi ham o'z ahvoliga ko'nikmadi. Ularning ko'pchiligi faol hayot kechirishni, jamiyatning to'laqonli a'zosi bo'lishni istaydi.

Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun qanday sport turlari mavjud? Dastlab shu savolga javob beramiz. Paralimpiya sport turlari: akademik eshkak eshish, badminton, aravachalarda basketbol, bochcha, velosport, o'tirgan holda voleybol, baydarka va kanoeda eshkak eshish, ot sporti, yengil atletika, stol tennis, paratriatlon, paratexkvondo, pauerlifting, suzish, o'q otish, aravachalarda regbi, kamondan otish, aravachalarda tennis...

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METADOLOGIYA

Paralimpiya o'yinlari (paralimpiya o'yinlari) - nogironligi bo'lgan shaxslar uchun xalqaro sport musobaqasi. An'anaga ko'ra, ular Olimpiya o'yinlaridan keyin va 1988-yilgi yozgi Paralimpiya o'yinlaridan boshlab bir xil sport obyektlarida o'tkaziladi; 2001-yilda bu amaliyot XOQ va Xalqaro Paralimpiya qo'mitasi (XOQ) o'rtasidagi kelishuv bilan mustahkamlangan. Yozgi Paralimpiya o'yinlari 1960-yildan, qishki Paralimpiya o'yinlari esa 1976-yildan beri o'tkaziladi.

Akademik eshkak eshish paralimpiya sport turlaridan biri. Akademik eshkak eshish - eshkak eshish sportining bir turi bo'lib, akademik kemalarda o'tkaziladigan musobaqalardir. Sportchilar qayiqlarda harakatlanish yo'nalishiga orqa o'girib o'tirib, eshkak eshishadi. Bu sport turi G'arbiy Yevropa mamlakatlari, Rossiya, AQSH, Avstraliya, Yangi Zelandiya va Ruminiyada keng tarqalgan va mashhurdir.

Akademik eshkak eshish 1896-yildan beri Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritilgan (ayollar uchun 1976-yildan). Olimpiya o'yinlaridan tashqari, har yili jahon chempionati, jahon kubogi, millatlar kubogi, talabalar o'rtasida jahon chempionati va o'smirlar o'rtasida jahon chempionati o'tkaziladi.

Aravachali basketbol - basketbolning bir turi bo'lib, unda o'yinchilar aravachalar yordamida harakatlanadi. Orqa miya jarohati olgan yoki oyog'i (oyoqlari, barmog'i) kesilgan

odam uchun nafaqat jismoniy, balki ruhiy tiklanishdan o'tish ham juda muhim. Aravachali basketbol ham jismoniy, ham ruhiy tiklanishni ta'minlaydi. Jismoniy tiklanish yo'qotilgan a'zo funksiyalarini ma'lum darajada qayta tiklashni yoki boshqa a'zolar va tizimlar tomonidan kompensator mexanizmlarni ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, bu sport turi ruhiyatni tiklashga yordam beradi.

Kamondan o'q otish - kamondan aniq yoki uzoq masofaga o'q otish bilan shug'ullanadigan sport turi. Musobaqa qoidalariga muvofiq eng ko'p ochko to'plagan sportchi yoki jamoa g'olib hisoblanadi. 1900-yildan beri Olimpiya sport turi.

Aravachada kurling - bu nogironlar aravachasidagi odamlar uchun kurlingning moslashtirilgan turi. Bu sport turini rivojlantirish va boshqarish bilan Xalqaro kurling federatsiyasi shug'ullanadi. Uning Qishki Paralimpiya o'yinlarining rasmiy dasturidagi debyuti 2006-yilda Turinda bo'lib o'tdi. Aravachada kurling bo'yicha birinchi jahon chempionati 2002-yilda Shveysariyada o'tkazilgan edi.

Sledj-xokkey yoki chanada xokkey - bu imkoniyati cheklangan odamlar uchun shaybali xokkeyga o'xshash muz ustida jamoaviy sport o'yini. O'yin ikkita jamoaning maxsus chanalarda o'zaro kurashidan iborat bo'lib, ular shaybani tayoqchalar bilan uzatib, raqib darvozasiga eng ko'p marta uloqtirishga va o'z darvozasiga kiritmaslikka harakat qiladilar. Raqib darvozasiga eng ko'p to'p kiritgan jamoa g'alaba qozonadi. Xokkey qishki Paralimpiya o'yinlari dasturiga kiritilgan. O'yinchilar ikkita maxsus klyushkadan foydalanadilar.

NATIJALAR

Jismoniy tarbiya va sport nogironlarni jamiyatga ijtimoiy reintegratsiya qilish vositasi, qayta tiklash yoki atrof-muhit bilan aloqa o'rnatish uchun kuchli rag'batdir. Shunday qilib, jismoniy tarbiya va sport nogironlarning jamiyatga qaytishini osonlashtiradi va tezlashtiradi, ularning teng huquqli fuqarolar sifatida tan olinishiga yordam beradi.

Aravachada qilichbozlik 1969-yildayoq paralimpiya sport turi sifatida tasdiqlangan va an'anaviy versiya bilan bir xil talablar qo'yilgan: aniqlik, texnika va uslub. Aravacha polga mahkamlanadi, shuning uchun qo'llar ko'proq erkinlikka ega bo'ladi. Qilichbozlik - o'z harakatlari va reflekslarini mashq qildirishni istagan har bir kishi uchun juda qiziqarli sport turi.

MUHOKAMA

Nogironligi bo'lgan shaxslarga bugungi kunda keng imkoniyatlar yaratib berilgan va ular sport bilan shug'ullanishlari uchun barcha shart-sharoitlar mavjud. Nogironligi bo'lgan shaxslarga moslashtirilgan sport anjomlari, maxsus liboslar va xonalar kabi qulayliklar mavjud.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda nogironligi bor shaxslarning sport bilan shug'ullanishi ularda stressga qarshi kurashish va hayotga moslashishga yordam beradi. Jismoniy mashqlar orqali fiziologik jihatdan baquvvat bo'lishadi. Ayniqsa qo'l yoki oyoq sohasida yo'qotishga uchragan shaxslar uchun sport bu yo'qotilgan azolarsiz yashashga moslashishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. РОЛЬ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В ЖИЗНИ ИНВАЛИДОВ

<https://www.braslerb.by/informatsiya/ctati/rol-fizicheskoy-kultury-i-sporta-v-zhizni-invalidov#:~:text=%D0%A4%D0%B8%D0%B7%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%B8%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%20E2%80%93%20%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B9,%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8E%20%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%B0%D0%BA%20%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D1%85%20%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD>

2. PARALIMPIA

O'YINLARI

[https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5_%D0%B8%D0%B3%D1%80%D1%8B#:~:text=%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%B8%CC%81%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5%20%D0%B8%CC%81%D0%B3%D1%80%D1%8B%20\(%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%B8%CC%81%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5%20%D0%B8%D0%B3%D1%80%D1%8B\)%20E2%80%94,%D1%81%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B5%D0%B9%20%D1%8](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5_%D0%B8%D0%B3%D1%80%D1%8B#:~:text=%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%B8%CC%81%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5%20%D0%B8%CC%81%D0%B3%D1%80%D1%8B%20(%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%B8%CC%81%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5%20%D0%B8%D0%B3%D1%80%D1%8B)%20E2%80%94,%D1%81%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B5%D0%B9%20%D1%8)

1%20%D0%B8%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B4%D0%BD
%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C%D1%8E

3. Паралимпийские и сурдлимпийские виды спорта <https://sport-teams.ru/sports/paralympic#:~:text=%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%8B%3A%20%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F%20%D0%B3%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%BB%D1%8F%2C%20%D0%B1%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD,%D0%B8%D0%B7%20%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%B0%2C%20%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%81%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%85>

KORXONADA INNOVATSION FAOLIYATNI YAXSHILASH

Asqarxon Jamolxon o'g'li Samaroxonov

“International School of Finance Technology and Science” instituti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Korxonalar va tashkilotlar orasida bugungi kunda raqibat nihoyatda kuchli. Shu boisdan korxonalar va tashkilotlar faoliyatini yaxshilash maqsadida innovatsion loyihalardan foydalaniladi. Bugungi maqolamizda Korxonaning iqtisodiy tahlili, korxonalar innovatsiyalari, Korxonalarda innovatsion faoliyatni yaxshilash kabi mavzularda malumotlar berib boriladi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, korrektirovka, potensial, Biznes-modellar, Kreativ muhit, Moliyaviy ko'rsatkichlar,

Innovatsion faoliyat korxonalar uchun muvaffaqiyat kalitidir. Raqobatbardosh bo'lish, bozor talablariga moslashish va barqaror o'sishni ta'minlash uchun innovatsiyalarni joriy qilish zarur. Innovatsion faoliyatni rivojlantirishda moddiy –texnik va moliyaviy zahiralarning, zarur xujalik va ilmiy-texnik infratuzilmalarning mavjudligi, mehnat jamoasida innovatsion psixologik muhitni yaratilganligi, innovatsion jarayonlarda qatnashuvchilarni ma'naviy rag'batlantirish va xodimlarning o'z-o'zini namoyon qilishi, tashkiliy tuzilmaning egiluvchanligi, boshqarishda demokratik uslubda yondashish, gorizontaal axborot oqimining ustuvorligi, korrektirovkalarni o'tkazish, maqsadli ishchi guruhlarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Inqirozli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining innovatsion rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni tizimlashtirish innovatsion o'zgarishlarni amalga oshirishda eng munosib, muvozanatli va samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishga yordam beradi. Bozor muhitining noaniqligi o'sib borayotgan sharoitda korxonalarining innovatsion faolligi darajasini baholashda innovatsion potensialni amalga oshirish darajasini o'lchanadi. Shunga ko'ra, innovatsion potensialni amalga oshirish darajasini oshirish aniq strategik maqsad sifatida qaralishi zarur. Innovatsion faoliyatni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini shakllantirish innovatsion jarayonga jalb qilingan barcha elementlarning ishini muvofiqlashtirish, funksiyalarning takrorlanishini bartaraf etish va innovatsion menejment tamoyillari asosida belgilangan innovatsion vazifalarning samarali bajarilishini ta'minlash imkonini beradi. Shuni ta'kidlash kerakki, korxonalarining tashkiliy-iqtisodiy mexanizm qat'iy rasmiylashtirilgan tuzilma emas, u vazifalarning o'zgarishi, kompaniya maqsadlarining o'zgarishi, shuningdek bozor sharoitlarining o'zgarishi va iqtisodiyotning globallasuvi tufayli sifat va miqdoriy o'zgarishlar bilan tavsiflanadi. Quida

korxonalar faoliyatini yaxshilash maqsadida qanday innovatsiyalar va choralar qo'llash lozimligi haqida ko'rib chiqamiz.

Korxonaning Iqtisodiy Tahlili:

Iqtisodiy tahlil korxonaning moliyaviy holatini, resurslardan foydalanish samaradorligini va bozordagi raqobatbardoshligini baholash imkonini beradi. Tahlilning asosiy yo'nalishlari quyidagilar:

1. Moliyaviy ko'rsatkichlar:

Daromad va xarajatlar: Korxonaning foydasi va xarajatlarini tahlil qilish, daromadlarning o'sishi va xarajatlarni kamaytirish strategiyalarini ishlab chiqish.

Raqobatbardosh ko'rsatkichlar: Bozordagi raqobatchilar bilan solishtirish, ushbu ma'lumotlar asosida o'z takliflarini yaxshilash.

2. Resurslardan foydalanish:

Ishchi kuchi: Xodimlarning malakasini baholash va ularni innovatsion faoliyatga jalb qilish.

Texnologik resurslar: Innovatsion jarayonlar uchun zarur texnologiyalarni joriy etish va ularni yangilab borish.

Korxonaning Innovatsiyalari

Innovatsiyalarni amalga oshirish korxonaning raqobatbardoshligini oshiradi. Bular quyidagi turdagi innovatsiyalar bo'lishi mumkin:

1. Mahsulot innovatsiyalari:

Yangi mahsulotlar ishlab chiqish yoki mavjud mahsulotlarni takomillashtirish. Bu jarayonda iste'molchilar fikrini hisobga olish muhim.

2. Jarayon innovatsiyalari:

Ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, samaradorlikni oshirish va xarajatlarni kamaytirish.

3. Biznes-modellar:

Yangi biznes-modellarni ishlab chiqish va joriy etish, masalan, xizmat ko'rsatish va onlayn savdo platformalarini rivojlantirish.

3. Bozor talabi va iste'molchilar xulq-atvori:

Bozor tadqiqotlari o'tkazish, iste'molchilar ehtiyojlarini tushunish va shunga mos innovatsion yechimlarni taklif qilish.

Innovatsion Faoliyatni Yaxshilash Strategiyalari

Innovatsion faoliyatni yaxshilash uchun bir qator strategiyalarni amalga oshirish mumkin:

1. Kreativ muhit yaratish:

Xodimlar o‘rtasida kreativ fikrlashni rag‘batlantirish, brainstorming sessiyalarini o‘tkazish va yangi g‘oyalarni qo‘llab-quvvatlash.

2. Hamkorlik va tarmoq yaratish:

Mahalliy va xalqaro hamkorliklarni o‘rnatish, universitetlar, ilmiy-tadqiqot institutlari bilan aloqalar o‘rnatish.

3. Investitsiyalar:

Innovatsion loyihalarga investitsiya kiritish, davlat va xususiy sektordan moliyalashtirishni jalb qilish.

4. O‘qitish va rivojlantirish:

Xodimlarni muntazam ravishda o‘qitish va malakalarini oshirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish.

Kompaniyaning maqsadlarini aniqlash uchun innovatsion siyosatni ishlab chiqish kerak va uning asosiy prinsiplariga quyidagilar kiradi:

➤ mutlaqo yangi turdagi yoki takomillashtirilgan tovarlar va xizmatlarni yaratish, shuningdek marketingni kengaytirish orqali doimiy va potensial mijozlarning mahsulotlar va xizmatlarga bo‘lgan talabini oshirishni ta‘minlash;

➤ korxonaning innovatsion salohiyatini doimiy ravishda rivojlantirish va innovatsiyalarni amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish;

➤ texnik, iqtisodiy, ijtimoiy innovatsiyalar bir-biri bilan chambarchas bog‘liq va bir-birini targ‘ib qiladi. Innovatsion menejmentning mohiyati korxonaning umumiy maqsadlariga erishishga qaratilgan boshqaruv funksiyalari va usullaridan foydalangan holda korxonaning innovatsion faoliyatini boshqarishdir. Innovatsion menejmentning maqsadlari:

➤ Yangi mahsulot yoki xizmat turlarini ishlab chiqish va joriy etish;

➤ Mahsulotlarni modernizatsiya qilish va takomillashtirish;

➤ Korxonalar uchun an‘anaviy mahsulot va xizmatlar turlarini ishlab chiqarishni takomillashtirish va rivojlantirish;

➤ Korxonaning yanada samarali ishlashi va raqobatbardoshligini oshirish uchun sharoit yaratishdir

Xulosa: Korxonaning innovatsion faoliyatini yaxshilash - bu davomli jarayon. Iqtisodiy tahlil va innovatsion strategiyalarni amalga oshirish orqali korxonalar o‘z raqobatbardoshligini oshirishi, yangi bozorlarni zabt etishi va uzoq muddatli muvaffaqiyatni ta‘minlashi mumkin. Innovatsiyalarni amalga oshirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish va iste‘molchilar ehtiyojlarini qondirish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dahlman, C. J., & Utterback, J. M. (1988). "Innovation and Market Structure." The American Economic Review.
2. Schumpeter, J. A. (1934). "The Theory of Economic Development."
3. Porter, M. E. (1985). "Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance."
4. Tidd, J., & Bessant, J. (2018). "Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change."
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/korxonada-innovatsion-faoliyatni-tashkil-etish-va-boshqarish>

MAKTABGACHA VA KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALAR DIQQATINI FAOLIYATDA JAMLASH VA TAQSIMLASH BO`YICHA TAVSIYALAR

R.I.Murodullayeva

Koson tuman 32- DMTT tarbiyachisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarning diqqati va uning xususiyatlari ,o`xshash va farqli tomonlari haqda fikrlar boradi.Faoliyatlarda va uyda maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar diqqatini jamlashga yordam beruvchi tavsiyalar, texnikalar bayon etilgan.Daraslarda bolalar diqqatini bo`linishiga sabab bo`lishi mumkin bo`lgan holatlar keltirib o`tilgan.

Kalit so`zlar: Pedagogik mahorat,intonatsiya,ritm,iqqat, ixtiyoriy diqqat, ixtiyorsiz diqqat,meditatsiya,gipnoz qiluvchi grafiklar,yorug'lik chaqnashi.

Hozirgi paytda dunyo miqyosida raqobat qanday keskin tus olib borayotganini hammamiz ko`rib turibmiz. Bu shiddatli raqobatga faqat zamonaviy ilm-fan ,yuqori texnologiyalar va innovatsiya yutuqlarini keng joriy etish orqali munosib javob bera olamiz. Dunyodagi rivojlangan mamlakatlar oz oldiga nafaqat mahsulot ishlab chiqarishni kopaytirish va ularni bozorga olib chiqishni , balki chuqur bilim va ilmiy yutuqlarga asoslangan innavotsion iqtisodiyotga otish vazifasini qo`ymoqda.[1;224] Shu sababli ham bizning vatanimiz O`zbekistonda ham ta`lim,ilm fan sohalariga katta e`tibor qaratilmoqda.Ayniqsa maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalar ularni davlat va nodavlat ta`lim tashkilotlariga qamrab olish ,kichik maktab yoshidagi bolalar ta`lim tarbiyasi va ularga ishlab chiqilayotgan davlat dasturlari doimiy e`tibor ostida turibdi.

Ilm fan sohasidagi maqsadlar,rejalar biz pedagoglarga juda katta va muhim talablarni qo'yimoqda.Shu talablarni bajarishda pedadog birinchi navbatda bolani sevishi va uning ruhiy olamini tushunib olishi lozim.Pedagogika fani psixologiya fani bilan uzviy bog`liq bo`lib bunda pedagog bolalarga xos bo`lgan umumiy psixologik xususiyatlarni ,ularning qonuniyatlarini bilmog`i lozim aks holda o`z faoliyatida qiyinchiliklar va muammolarga duch keladi.Pedagog yosh avlodni turli tuman bilimlar bilan qurollantirar ekan avvalo bolalarning diqqatini bir nuqtaga va o`tilayotgan mavzuga yoki ma`lum voqea hodisaga qarata olmog`i lozim.

Diqqat – psixik faoliyatning yo`naltirilishi va shaxs uchun ma`lum ahamiyatga ega bo`lgan ob`ekt ustida to`planishidan (beqaror yoki situatsiyali to`planishidan) iboratdir.

Yo‘naltirilishi deganda psixik faoliyatning tanlovchanlik harakateri, ob‘ektning ixtiyoriy yoki beixiyoriy tanlash tushuniladi. Masalan maktab o‘quvchisining biror boshqa narsaga chalg‘imasdan o‘quv materialining mazmuniga zehn quyib o‘tirishida uning psixik faoliyatining yo‘nalishi ifodalanadi.

O‘quvchilarni diqqatini jamlash o‘qituvchining mahoratiga va dars o‘tish yonalishiga bog‘liq. Agar u o‘quvchisini har tomonlama o‘ziga qarata olsa , ularni jamoa bolib ishlashga olib kela olsa uning barcha o‘quvchilari bilimga chanqoq bolib yuksalishadi. Buning uchun esa koproq izlanish va o‘z ustida ishlash talab etiladi.

Kichik maktab yoshidagi oquvchilarga diqqatni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari bo‘yicha ta‘lim tizimida olib borilayotgan ishlarga yanada ehtiyoj koplighi aniqlandi. Kichik maktab yoshidagi oquvchilarga diqqatning taqsimlanish xususiyati qiz bolalarga kuchli rivojlanganligi ,diqqatning barqarorligi va kochuvchanligi ogil bolalarda qizlarga nisbatan kuchli darajada namayon bolishi empirik tadqiqotlar asosida aniqlangan ,oquvchilarga diqqatning shakllanishi oqituvchilarga oquvchiga munosabati kabi obyektiv omilga hamda shaxsning individual psixologik xususiyatlardan biri hisoblangan temperamentiga ,oquv motivatsiyasi kabi subyektiv omillarga bogliqlighi korrelyatsion tahlillar asosida aniqlangan.[3.] Maktab ta‘limiga tayyorlanayotgan bolaga diqqat nisbatan uzoq muddati va shartli barqaror bo‘ladi. Bola diqqatining xususiyatlari rolli va syujetli o‘yinlarda, rasm chizish va qurish- yashash mashg‘ulotlarida, loy hamda plastilindan o‘yinchoqlar tayyorlashda, matematik amallarni yeshichda, hikoya tinglash va tuzishda ko‘rinadi. Bola o‘z diqqatini muayyan obektga yo‘naltirish, to‘plash taqsimlash bo‘yicha ma‘lum darajada ko‘nikmaga ega bo‘lib o‘z diqqatini boshqarish va kerakli paytda to‘plashga intiladi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ishonuvchan tashqi taasurotlarga beriluvchan bo‘ladilar.Mazkur davrida o‘qituvchining har bir gapi, har bir hatti harakati yaxshi ta‘sir ko‘rsatishi uning uchun haqiqat me‘zoni vazifasini bajaradi. Chunki o‘quvchilar o‘qituvchilarga qattiq ishonadilar. Uning fikr mulohazalariga quloq soladilar. Pedagogik nazokatidan jiddiy tasirlanadilar[4]

Bir necha yillik ish faoliyatimda bolalar diqqatini jamlashga yordam beruvchi bir qancha foydali bilimlarga ega bo‘ldim va ulardan darslarni samarali tashkil etishda doimo foydalanib kelmoqdaman.

1.Faoliyatni boshlashdan oldin barchani tarqoq diqqatini bir joyga jamlash uchun sanash .Masalan birdan uchgacha yoki birdan beshgacha sanash.Kelgusi faoliyatda ham bu takrorlansa bu bolalarda shartli refleks bo‘lib qolib sanalganda diqqat jamlanadi.

2. Faoliyat davomida faqat o‘qituvchi yoki tarbiyachi gapirmasdan bolalarni ham faollikka undash.Ya‘ni yangi mavzuga oid bolalardagi bor bilimni so‘rash,bolalarga savollar bilan

murojaat qilish. Bu yo'l orqali bolalar mavzuni yanayam chuqurroq bilishga, diqqatliroq bo'lib turishga intiladilar. Ayniqsa ustozlarning hech birlariga befarq emasligi nazorat qilib turganligiga amin bo'ladilar. "Ustozim hozir menga ham qanaqadir savol berib qolishi mumkin" - degan fikr ostida sergak bo'ladilar.

3. Faoliyatni mavzuga oid ko'rgazmalar, ko'rgazmali qurollar, tarqatma materiallar, qo'l mehnat namunalari, slydlar, AKT va hokazolar orqali yoritib berish.

4. O'quvchilarni diqqatini jamlash uchun eng kerakli metod bu -turli o'yinlardan foydalanishdir. Bu bilan barcha bolalar diqqatini o'zimizga jalb qilishimiz mumkin. Jumboqlar, stol o'yinlari va xotirani rivojlantirish uchun o'yinlar - bularning barchasi bolaga diqqatni jamlash qobiliyatini rivojlantirishga va uning oldidagi mashg'ulotning maqsadini ko'rishga yordam beradi. Bundan tashqari qo'g'irchoq teatri turlari ham ma'lum bir voqea hodisani, ibratli ertak hikoyalarni bolalar ongiga tez va samarali singdirishda muhim rol o'ynaydi.

1. Soyali qo'g'irchoq teatri (Oq va qora qo'g'irchoq teatri)

2. Qo'l qo'g'irchoq teatri.

3. Barmoq qo'g'irchoq teatri.

4. Stol qo'g'irchoq teatri.

5. Marionetka qo'g'irchoq teatri (Arqonli, temirli, cho'pli)

5. Aniq va ravon gapirish lekin juda sekin emas! Va o'z yoshi uchun o'ta qiyin bo'lgan xorijiy so'zlar yoki atamalarni ishlatishdan qochish, bolalar uchun diqqatni jamlash osonroq bo'ladi. Har qanday odamga diqqatini jamlash qiyin, agar u dastlab tushunarsiz narsaga duch kelsa va bolalar ham.

6. Ohangingiz ko'tarilishini boshqarish ritm, intonatsiya. Agar bolalar beparvo bo'lsalar yoki chalg'ib qolsalar, siz ularning e'tiborini orqaga tortish uchun ovozingizni balandlatishingiz mumkin. Biroq, siz bolalarga baqirmasligingiz kerak.

7. Qo'llaringizda qarsak chalish Yosh bolalar uchun og'zaki bo'lmagan e'tiborni tortish usullari ko'proq mos keladi. Qo'l chayqash, qo'ng'iroqdan foydalanish yaxshi samara beradi.

Jismoniy mashqlar bolalar uchun juda muhim. Sport va boshqa ochiq o'yinlarni yaxshi ko'radigan bolalar, uy vazifalarini bajarayotganda, diqqatini sinfda va uyda jamlaydilar.

8. Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, meditatsiya hatto yosh bolalarda ham diqqatni jamlash qobiliyatini yaxshilaydi. Nafas olish va meditatsiyaning asosiy usullari maktabda ham, uyda ham qo'llanilishi mumkin, ulardan ba'zilari hatto boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda ham qo'llanilishi mumkin bo'lishidan qat'i nazar, bolalarni tinch, osoyishta, chalg'itadigan narsalardan uzoqroq tutishga harakat qilish kerak.

9. Faoliyatda xonani bolalarga qulay, mavzuga, mavsumga mos bo'lishini taminlab bering.

10. Faoliyat uchun zarur bo'lgan barcha materiallar ish joyida saqlanishi kerak. Bolaga har xil rangdagi qalam, qo'shimcha qog'oz, qaychi yelim, ko'rgazmali qurollar va hokazo. Ulardan biri bo'lmaganda ham diqqat bo'linadi.

11. Tanaffus qilish bolalar ruhiy toliqib qolmasligiga, bilimlarni o'zlashtirishda yangi kuch topishda yordam beradi. Agar bola ma'lum bir topshiriq bo'yicha bir soat ishlasa (yoki bola yoshroq bo'lsa ham yigirma daqiqa), uni tanaffusga taklif qiling. Unga meva bering yoki bola ishga qaytguncha bir necha daqiqa suhbatlashing.

12. Bolalar yonida yoki qo'lidan har qanday chalg'itadigan narsalarni yo'q qiling. Vazifalarni bajarish paytida yonida hech qanday o'ynab o'tiradigan buyum va elektron narsa bo'lmasin (agar faoliyat kompyuterni talab qilmasa)

Faoliyatdan tashqari uyda ham bolalar diqqatini darsga yoki biron tayyorgarlik, bilim olishga qaratish uchun ham bir qancha qoidalar tavsiyalar mavjud albatta bunda har bir bolaning individual xususiyatlariga ham ahamiyat beriladi.

Bolalarning ekran vaqtini kamaytirish. Yosh bolalar televizor yoki kompyuter tomosha qilish yoki video o'yinlar o'ynashga ko'p vaqt sarflashsa, ular diqqatni jamlashga qiynaladilar. Buning sababi shundaki, ularning miyasi o'yin -kulguning o'ziga xos shakliga (bu passiv ko'ngilocharlik) o'rganib qolgan va keyinchalik gipnoz qiluvchi grafikalar va yorug'lik chaqnashi bo'lmaganida hech narsaga diqqatini jamlay olmaydi. Mutaxassislar ikki yoshgacha bo'lgan bolalar uchun ekran oldida vaqt o'tkazishdan butunlay voz kechishni, boshqa bolalar va o'smirlar uchun kuniga bir yoki ikki soat bilan cheklashni tavsiya etadilar.

Shunday ekan kelajagimiz poydevori bo'lgan yosh avlodni ilm fan, hayotimiz uchun zarur bilimlar bilan qurollantirish uchun bu kabi diqqatni tortuvchi passiv ko'ngilacharliklardan himoya qilishimiz lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.. Yangi Ozbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toldirilgan ikkinchi nashri .- Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2022.-416 bet. ISBN 978-9943-7951-7-4
2. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi O'quv qo'llanma. T.: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006 54b.
3. Xudaybergenova aygul Isakovna amaliyotchi psixolog
4. Odamova O'g'iljon Urganch Davlat universiteti Pedagogika va psixologiya kafedrasida katta o'qituvchisi Название публикации: «Boshlang'ich sinflarda diqqatni korreksiyalash va o'zlashtirmaslikning oldini olish»

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR INTELEKTINI VA KREATIVLIGINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Zamira Rasuljonovna Eraliyeva

Qo‘qon universiteti Ta‘lim kafedrası o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Maqolada O‘zbekistondagi maktabgacha yoshdagi bolalar o‘rtasida intellekt va ijodkorlikni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanishni o‘rganib, ushbu vositalarning maktabgacha yoshdagi bolalar ta‘limdagi transformativ ta‘sirini yoritadi. Ushbu tadqiqot ishida O‘zbekistonda maktabgacha ta‘lim tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etishning o‘ziga xos usullari ko‘rib chiqiladi. U ushbu texnologik aralashuvlar bilan bog‘liq foyda va muammolarni o‘rganadi va ularning muvaffaqiyatli integratsiyasini ta‘minlovchi pedagogik strategiyalar haqida tushuncha beradi. Keys tadqiqotlari va ekspert xulosalari orqali biz yosh bolalarning intellektual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda texnologiyaning o‘zgaruvchan salohiyatini yoritishga, pirovardida ularning umumiy rivojlanishiga va 21-asr muammolariga tayyor bo‘lishiga hissa qo‘shishni maqsad qilganmiz.

Kalit so‘zlar: Maktabgacha yoshdagi bolalar, ta‘lim, innovatsion texnologiyalar, intellektni rivojlantirish, ijodkorlikni rivojlantirish, virtual haqiqat (VR), kengaytirilgan haqiqat (AR), sun‘iy intellekt (AI), robototexnika, shaxsiylashtirilgan ta‘lim, immersiv ta‘lim, qiyosiy ta‘lim, AQSh, Xitoy, O‘zbekiston.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается использование инновационных технологий в развитии интеллекта и творческих способностей детей дошкольного возраста в Узбекистане, а также подчеркивается преобразующее влияние этих инструментов на образование детей дошкольного возраста. В данной исследовательской работе рассмотрены уникальные методы внедрения инновационных технологий в систему дошкольного образования Узбекистана. В нем исследуются преимущества и проблемы, связанные с этими технологическими вмешательствами, и дается представление о педагогических стратегиях их успешной интеграции. Посредством тематических исследований и мнений экспертов мы стремимся пролить свет на преобразующий потенциал технологий в развитии интеллектуальных и творческих способностей детей младшего возраста, что в конечном итоге способствует их общему развитию и готовности к вызовам 21 века.

Ключевые слова: Дошкольники, образование, инновационные технологии, развитие интеллекта, развитие креативности, виртуальная реальность (VR), дополненная реальность (AR), искусственный интеллект (ИИ), робототехника, персонализированное образование, иммерсивное образование, сравнительное образование, США, Китай, Узбекистан.

ABSTRACT

The article examines the use of innovative technologies in the development of intelligence and creativity among preschool children in Uzbekistan, and highlights the transformative effect of these tools on the education of preschool children. In this research work, unique methods of introducing innovative technologies in the system of preschool education in Uzbekistan are considered. It explores the benefits and challenges associated with these technological interventions and provides insight into pedagogical strategies for their successful integration. Through case studies and expert opinions, we aim to shed light on the transformative potential of technology in developing young children's intellectual and creative capacities, ultimately contributing to their overall development and readiness for the challenges of the 21st century.

Keywords: Preschool children, education, innovative technologies, intelligence development, creativity development, virtual reality (VR), augmented reality (AR), artificial intelligence (AI), robotics, personalized education, immersive education, comparative education, USA, China, Uzbekistan.

Kirish. XXI asr texnologiya asri hisoblanadi. Bugungi kunga kelib ta'lim tashkilotlarida ta'lim berishning zamonaviy usullarni rivojlantirish va uni amaliyotda qo'llash eng dolzarb va bugunning muhim ishlaridan biri bo'lib hisoblanadi. Ta'lim jarayoniga, xususan, o'qitishga yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarni, elektron darslik, turli xildagi video qo'llanmalar, ta'lim oluvchilarning diqqatini jalb etishga qaratilgan har xil turdagi multimedia vositalarini joriy qilish o'qitish sifatini tubdan takomillashtirish va rivojlantirishga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 29- dekabrda "2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ – 2707 – son qarori bilan "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017-2021 yillarga mo'ljallangan dastur" tasdiqlandi va mazkur dasturning asosiy maqsadli, vazifalari va yo'nalishlari qatorida maktabgacha ta'lim tizimi sifatini yanada oshirish va yuqori bosqichga olib chiqish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari bolalarni maktabga sifatli tayyorlashni tubdan isloh

qilish, ta’lim-tarbiya jarayonlariga jahon amaliyotida keng qo’llaniladigan zamonaviy ta’lim dasturlari va texnologiyalarini joriy etish vazifalari belgilandi.

Maktabgacha ta’limda texnologiyaning kiritilishi raqamli avlod bilan rezonanslashadigan interaktiv va qiziqarli ta’lim tajribalarini taklif qiluvchi omili sifatida qaraladi. Samarali ta’lim muhitini yaratish uchun interfaol ta’lim ilovalari va raqamli hikoyalardan tortib robototexnika va VR kabi innovatsion texnologiyalar qo’llanilmoqda. Ushbu vositalar nafaqat yosh ongni o’ziga jalb qiladi, balki individual o’rganish imkoniyatini beradi, bu esa bolalarga tushunchalarni o’z tezligida va o’ziga xos qiziqishlariga ko’ra o’rganish imkonini beradi.

Toontastic va StoryJumper kabi. Toontasticda bolalar o’zbek xalq og’zaki ijodi va hikoyalarini aks ettiruvchi mahalliyashtirilgan kontentga ega bo’lgan o’z multfilmlarini chizishlari, jonlantirishlari va ovoz berishlari mumkin. In StoryJumper bolalar nutqini qo’llab-quvvatlovchi va mahalliy madaniy elementlarni o’zida mujassam etgan rasmlar va matnli raqamli kitoblarni yaratishlari mumkin bo’lgan platforma.

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha ta’limda “ijodiy rivojlanish” atamasi bolaning majoziy fikrlash, tadqiqot qilish, muammolarni hal qilish va o’ziga xos tarzda o’zini namoyon qilish qobiliyatini rivojlantirish va mustahkamlashni anglatadi. Shuningdek, u ijodiy fikrlash, badiiy o’zini namoyon qilish, fikrlash va g’oyalarni yaratish qobiliyati bilan o’zaro bog’liqdir.¹

Raqamli qurilmalar, masalan, planshetlar yoki kompyuterlar bolalar raqamli tasvirlar yaratishi, musiqa yozishi, interaktiv hikoyalarni dasturlashi va hokazo mumkin bo’lgan turli dasturiy ta’minot va ijodiy ilovalarga kirishni ta’minlaydi. Shuningdek, raqamli platformalar multimediali kontentning keng assortimentini, jumladan, tayyor interaktiv hikoyalar, animatsion videolar va o’quv o’yinlari bilan ta’minlaydi. Raqamlashtirish ko’plab afzalliklarga ega bo’lsa-da, uni maktabgacha ta’lim tizimiga samarali tatbiq etishda ma’lum cheklovlar ham mavjud. Yoshlar uchun raqamli kontent yoshga mos, madaniy jihatdan xilma-xil va eng muhimi, ta’limga oid bo’lishi kerak. Raqamli va raqamli bo’lmagan faoliyatni muvozanatlash ham muhim, chunki ekranda ortiqcha vaqt ijodiy rivojlanishga to’sqinlik qilishi ma’lum. Amaliy, hissiy tajribalar va real hayotdagi o’zaro ta’sirlarni ularning raqamli ekvivalentlari bilan almashtirish bolalarning raqamli qurilmalarga qaram bo’lishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, tegishli xavfsizlik choralarini o’rnatish va gadjetlardan foydalanish bo’yicha ota-onalar nazorati bolalarning farovonligini himoya qilish uchun juda muhimdir.

¹ Raxmatova, I. I., & Orlova, D. C. Q. (2023). Development of creative ability and imagination in children. Journal of New Century Innovations, 22(1), 108–112. Retrieved 15 November 2023 from <http://newjournal.org/index.php/new/article/view/3168>

Eng muhimi, raqamli resurslar ma'lumotlarni vizual va audio formatlarda taqdim etadi. Bu bolalarning turli murakkab tushunchalarni tushunishi va yodlashini yaxshilaydi. Ya'ni, raqamlashtirish ham o'ylangan integratsiyani, kontentni to'g'ri tanlashni, muvozanatli foydalanishni va doimiy monitoringni talab qiladi.²

Yiyi Chen va Zihe Dingning “Maktabgacha ta'limda raqamlashtirishning bolalarning ijodiy va kognitiv rivojlanishiga ta'siri” sarlavhali maqolasida raqamli texnologiyalarning maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy va kognitiv rivojlanishiga ta'siri o'rganadi. Tadqiqotda yoshi (3-4 yosh va 5-6 yosh) bo'yicha nazorat va o'quv guruhlariga bo'lingan 80 ta maktabgacha yoshdagi bolalar ishtirok etdi va ijodiy fikrlash testi o'tkazildi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, raqamli aralashuvlar "Maktabgacha yoshdagi bolalar raqamli sarguzashtlar" nomli maxsus ishlab chiqilgan raqamli takomillashtirilgan o'quv kursi orqali o'quv guruhlaridagi bolalarning ijodiy fikrlash va kognitiv qobiliyatlarini sezilarli darajada yaxshilagan. Shunisi e'tiborga loyiqki, yosh o'quv guruhi barcha kichik o'lchovlarida sezilarli yaxshilanishni ko'rsatdi, ularning nazorat guruhidagi hamkasblari esa bunday yutuqlarni ko'rsatmadi.

Pedagoglarni tayyorlash, ayniqsa, ijodiy iqtidorli bolalar bilan ishlash uchun kasbiy madaniyat, qadriyat yo'nalishlari va metodologiyasini o'zgartirishni talab qiladi. Potapchuk va boshqalarning maqolasi.³ kelajakdagi maktabgacha tarbiyachilarni ushbu rolga tayyorlashga qaratilgan maxsus texnologiyaning samaradorligini o'rganadi. Tadqiqot maktabgacha ta'limning intellektual va ijodiy rivojlanish maqsadlariga mos keladigan innovatsion pedagogik faoliyat zarurligini ta'kidlaydi.

Metodologiya. O'rganilgan adabiyotlar tahliliga ko'ra maktabgacha yoshdagi bolalar intellektini va kreativligini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanishga oid quyidagicha yagona yondashuv zaruriyatini aniqlandi va olib borilgan ilmiy tadqiqot jarayonida “eksperiment ya'ni sinov” metodi, kuzatish metodi, suhbat metodi, SWOT tahlili metodlardan foydalanildi:

Eksperiment ya'ni sinov, kuzatish, suhbat va SWOT tahlillari natijalariga asoslangan holda shuni aytish mumkinki, maktabgacha ta'lim tashkilotlari va ixtisoslashgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning intellektini va kreativligini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish to'g'risida ota-onalarining fikri turlicha, DMTTda tahsil oladigan

² Benavides-Varela, S., Callegher, C. Z., Fagiolini, B., Leo, I., Altoè, G., & Lucangeli, D. (2020). Effectiveness of digital-based interventions for children with mathematical learning difficulties: A meta-analysis. *Computers & Education*, 157, 103953. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2020.103953>

³ Potapchuk, T., Boryn, G., Pukas, I., Kanosa, N., Babiuk, T., & Hordiichuk, M. (2023). Technology of Training of Future Teachers of Preschool Education Institutions to Work with Creatively Gifted Children. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 26(4), 145-174.

bolalarning ota-onalari bu mavzuda qanday ishlar olib borilishi haqida qisman bilsalar ham amalda doimiy ravishda qo‘llamaydilar. DMTTda tahsil oladigan tarbiyalanuvchilarning ota-onalari esa bu mavzudan juda ham yiroqdalar. MTTda ta‘limiy faoliyatlarda bolaning intellektini va kreativligini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish yetarlicha emas. Chunki innovatsion texnologiyalar hozirgacha ta‘lim dasturi uchun joriy etilmagan. Tarbiyachilar bilimlari darajasida bolalar bilan shug‘ullanishadi. Mavjud bo‘lgan “interfaol o‘yinlar” to‘plamlarida an’anaviy emas, balki noan’anaviylikdan foydalanib AKT bilan integratsiya qilgan holda yangi o‘yin texnikalarini ishlab chiqish va shu bilan birgalikda bir tizimga solish ustida ilmiy tadqiqot olib borildi va ma‘lumotlar berildi.

Tadqiqotimiz davomida yuqorida sanab o‘tilgan har bir usuldan, ya‘ni, so‘rovnoma, kuzatishlar, suhbat usullaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalar intellektini va kreativligini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish qanchalik muhimligi o‘rganildi. Amaliy metoddan foydalangan holda Dulvich kolleji, Pekin nufuzli xalqaro maktab va Londondagi Dulvich kollejining qardosh maktabida o‘tkazilgan eksperimenti o‘rganib chiqildi va ularni SWOT tahlili orqali tahlil hamda tadqiq qildik.

Har bir mamlakat iqtidorli bolalar uchun maktabgacha yoshdagi bolalar ta‘limini yaxshilash uchun AKTdan qanday foydalanish mumkinligi haqida o‘ziga xos tushunchalarni taqdim etadi. Ushbu bo‘limda asosiy topilmalar muhokama qilinadi va ushbu mamlakatlarda turli texnologik tatbiqlarning samaradorligi tahlil qilinadi.

Eksperiment ya‘ni sinov metodi. Ushbu metod orqali maktabgacha ta‘lim tashkilotiga robototexnika, 3D, AR va VR texnologiyalarini qay tarzda tadbiiq qilishni ko‘rib chiqildi va shu orqali tahlillar o‘tkazildi.

AQSh, Yaponiya, Koreya, Xitoy, bir qator Yevropa davlatlarida robototexnika jadal rivojlanmoqda. Bolalar bog‘chasidan boshlab robototexnika va yuqori texnologiyalarga bag‘ishlangan to‘garaklar va innovatsiya markazlariga borish imkoniyatiga ega. Yaponiya modernizatsiya va robototexnikaning eng yuqori darajasiga ko‘tarilgan mamlakatdir. Shuning uchun mamlakatda yuqori tezlikda texnologik o‘shishni ko‘rmoqdamiz. Tajribani qo‘llashda <https://education.lego.com/> ushbu saytdagi tayyor dasturiy ta‘minotlardan foydalanildi.

LEGO Education WeDo: Bu robototexnika to‘plami mahalliy ilm-fan mavzulariga bag‘ishlanishi mumkin bo‘lgan interaktiv loyihalarni yaratish uchun LEGO jamlanmani dasturiy ta‘minot bilan birlashtiradi.⁴

⁴ <https://education.lego.com/>

Bu dastur orqali bolalarni robototexnikaga qiziqtirish va ularning idroki va obrazli tafakkuri, tasavvuri va fantaziyasi rivojlanadi. Yig‘ish jarayonida bola nafaqat obyektning tashqi xususiyatlarini (shakli, o‘lchami, tuzilishi va boshqalarni) farqlashni o‘rganadi, u kognitiv va amaliy harakatlarni ham rivojlantiradi.

Natijalar va tahlillar. Mashg‘ulot jarayonida oxiri yo‘q koinotning barcha jismlarini, dengizlarni, o‘rmonlarni va boshqa tasavvur qilish qiyin bo‘lgan narsalarni ushbu texnologiyalar orqali ko‘rsatish mumkin. Bunga misol qilib:

Myweber platformasi: Bolalar rasmlarini jonlantirib, ularni 3D, AR va VR formatida jonlantiradigan platforma hisoblanadi. Ilovani madaniy jihatdan tegishli kontent va tasvirlar bilan moslashtirish mumkin.

CrazyTalk platformasi: Bolalar rasmlarini jonlantirib, ularni 3D formatida jonlantiradigan platforma hisoblanadi.

CrazyTalk dasturi 3D texnologiyasidan foydalangan holda tanlangan fotosuratga hissiyotlar, nutq, tovush, yuz elementlari va boshqa ko‘p narsalarni qo‘shadigan fotosuratlarga animatsiya beruvchi dastur. CrazyTalk dasturida komiks yaratish uchun CrazyTalk-ga asl rasm yuklanadi, asosiy nuqtalar yordamida ko‘zlar, og‘iz va burun joylashgan joyni ko‘rsatiladi, yuz shaklini belgilanadi va erkin ijodkorlikni boshlash mumkin.

Ushbu innovatsion texnologiyalarni maktabgacha ta‘lim tizimiga kiritish orqali O‘zbekistonda intellektual o‘sish va ijodkorlikni rag‘batlantiradigan boyitilgan o‘quv muhitini yaratishi mumkin. Ushbu vositalar nafaqat o‘rganishni qiziqarli qiladi, balki bolalarni raqamli savodxonlik va muammolarni hal qilish ko‘nikmalari muhim bo‘lgan kelajakka tayyorlaydi. O‘zbek madaniyati va tilini aks ettiruvchi kontentning mahalliyashtirilishi ushbu ta‘lim texnologiyalarining dolzarbligi va samaradorligini yanada oshiradi.

AQShda maktabgacha yoshdagi bolalar ta‘limida innovatsion texnologiyalarning integratsiyasi tobora keng tarqalmoqda. Interaktiv ta‘lim ilovalari, planshetlar, robototexnika, Virtual haqiqat (VR) va kengaytirilgan haqiqat (AR) kabi vositalarni o‘z ichiga olgan amerikalik o‘qituvchilar yosh o‘quvchilarning turli ehtiyojlari va imkoniyatlarini qondiradigan dinamik o‘quv muhitlarini yaratmoqdalar.

ABCmouse, Khan Academy Kids va PBS Kids Games kabi ta‘lim ilovalari bolaning o‘rganish tezligiga mos keladigan interaktiv hikoyalar, boshqotirmalar va o‘yinlarni taqdim etadi. Ushbu ilovalar qiziqarli bo‘lib, bolalarni o‘yin orqali kashf qilish va o‘rganishga undash uchun mo‘ljallangan.

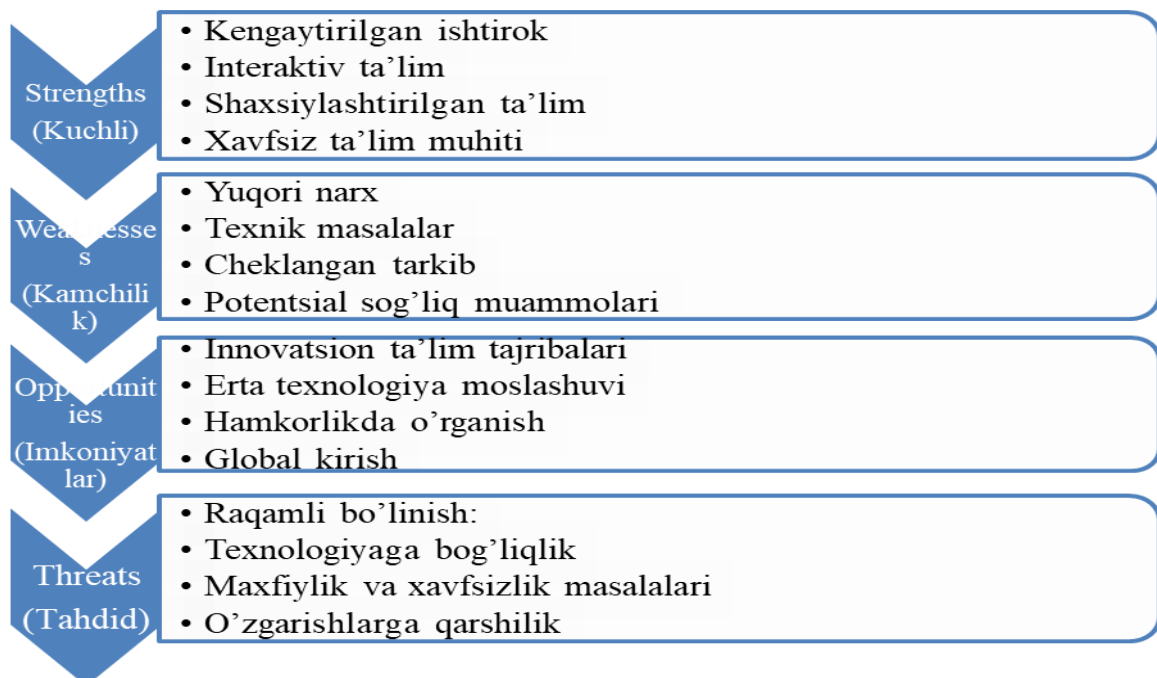
Ushbu texnologiyalar har bir bolaga mos ravishda e‘tiroz bildirilishini ta‘minlab, bolaning faoliyatiga qarab mashg‘ulotlarning qiyinchilik darajasini sozlashi mumkin. Iqtidorli

bolalar uchun ilg‘or darajalar va qo‘shimcha kontent ularni qiziqtirishi va intellektual o‘shini rag‘batlantirishi mumkin. Ushbu shaxsiylashtirilgan yondashuv har bir bolaning o‘ziga xos ehtiyojlari va o‘rganish uslublarini qondirishga yordam beradi va yanada samarali o‘rganish tajribasini rag‘batlantiradi.

VR va AR texnologiyalari bolalarni turli muhitlarni, masalan, suv osti ekotizimlari, tashqi fazo yoki tarixiy diqqatga sazovor joylarni o‘rganishi mumkin bo‘lgan virtual olamlarga olib borishi mumkin. Ushbu immersiv tajriba ularning murakkab mavzularni tushunishlarini kuchaytiradi va o‘rganishni yanada qiziqarli va esda qolarli qiladi. Boshqa tomondan, AR interaktiv elementlarni real dunyoga olib keladi, an’anaviy o‘quv materiallarini yaxshilaydi. Masalan, AR ilovalari hikoyalar kitobidagi qahramonlarni jonlantirishi yoki quyosh tizimi modelidagi sayyoralarni jonlantirishi mumkin. VR muhitida bolalar virtual san’at loyihalari bilan shug‘ullanishlari, 3D modellarini yaratishlari va raqamli ob’ektlar bilan real dunyoda mumkin bo‘lmagan usullar bilan o‘zaro aloqada bo‘lishlari mumkin. AR kundalik ob’ektlarni interaktiv ta’lim vositalariga aylantirishi mumkin, bu bolalarni yangi narsalarni kashf qilish va kashf etishga undaydi. Bu texnologiyalar, shuningdek, bolalar ijodkorlik va intellektual o‘shini rag‘batlantiradigan, tajriba o‘tkazish va izlanish orqali o‘rganadigan tajribaviy o‘rganishni qo‘llab-quvvatlaydi.

SWOT tahlili metod.

Ushbu metod orqali 3D, AR va VR texnologiyalarini tadbiiq qilish orqali nimalarga erishish mumkinligi haqidagi ma’lumotlarga ega bo‘lishimiz mumkin.

1-rasm. VR va AR ning Maktabgacha yoshdagi bolalarda qo‘llashning SWOT tahlili.

Kuchli tomonlari: VR va AR maktabgacha ta’limda o‘rganishni juda qiziqarli va interaktiv qilish orqali muhim afzalliklarni taqdim etadi. Ushbu texnologiyalar yosh bolalarning e’tiborini an’anaviy usullardan ko‘ra samaraliroq jalb qilishi va ularning qiziqishini uyg‘otishi mumkin. Ular murakkab tushunchalarni tushunishga va mavhum g‘oyalarni yanada aniqroq qilishga yordam beradigan amaliy o‘rganish tajribasini taqdim etadi. Bundan tashqari, VR va AR individual o‘rganish sur’atlari va uslublariga moslashtirib, shaxsiylashtirilgan ta’lim tajribasini yaratishi mumkin. VR bolalar uchun hech qanday jismoniy xavf-xatarsiz real dunyo stszenariylarini o‘rganish uchun xavfsiz muhitni ta’minlaydi.

Kamchiliklari: Ularning afzalliklariga qaramay, VR va AR apparat va dasturiy ta’minotining yuqori narxi sezilarli to‘siq bo‘lishi mumkin, bu esa barcha maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun ushbu texnologiyalarni sotib olishda qiyinchiliklarga olib keladi. Shuningdek, texnik xizmat ko‘rsatish, yangilash va xodimlarni o‘qitish bilan bog‘liq doimiy xarajatlar mavjud. Nosozliklar va yuqori tezlikdagi internetga bo‘lgan ehtiyoj kabi texnik muammolar o‘rganishni buzishi mumkin. Yuqori sifatli, yoshga mos kontentning mavjudligi hozircha cheklangan va shaxsiy tarkibni ishlab chiqish qimmat va vaqt talab etadi. Bundan tashqari, VR minigarnituralaridan uzoq muddat foydalanish yosh bolalarda ko‘zning charchashi va bosh og‘rig‘i kabi sog‘liq muammolariga olib kelishi mumkin.

Imkoniyatlar: VR va ARning maktabgacha ta’limdagi salohiyati an’anaviy usullar qo‘llamaydigan innovatsion o‘quv tajribalarini taklif qilishni o‘z ichiga oladi, masalan, virtual sayohatlar va 3D vizualizatsiya. Ushbu texnologiyalar bolalarni kirish qiyin bo‘lishi mumkin bo‘lgan mavzular bilan tanishtirishi mumkin.

Tahdidlar: Raqamli tafovut yaxshi moliyalashtirilgan va kam moliyalashtirilgan maktabgacha ta’lim tashkilotlari o‘rtasidagi tafovutni kengaytirib, ta’lim sohasidagi tengsizlikka olib kelishi mumkin. Bolaning an’anaviy ta’lim usullari va jismoniy o‘yinlarga e’tiborni kamaytirishi mumkin bo‘lgan texnologiyaga haddan tashqari ishonish xavfi mavjud. An’anaviy o‘qitish usullarini afzal ko‘rgan o‘qituvchilar va ota-onalar tomonidan qarshilik bo‘lishi mumkin va manfaatdor tomonlarni VR va AR afzalliklariga o‘rgatish qiyin bo‘lishi mumkin.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarda intellekt va ijodkorlikni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish ko‘p qirrali ish bo‘lib, yagona yondashuvni talab qiladi. Ushbu tadqiqot turli tadqiqot usullaridan, jumladan kuzatish, suhbat va SWOT tahlilidan foydalangan holda keng qamrovli tahlil natijalarini sintez qiladi. Ushbu texnologiyalar yosh o‘quvchilarning shaxsiy ehtiyojlari va imkoniyatlarini qondiradigan shaxsiylashtirilgan va qiziqarli ta’lim tajribasini taklif etadi. Interfaol ilovalar va planshetlar kognitiv va ijodiy

rivojlanishni qo‘llab-quvvatlaydi, robototexnika asosiy kodlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini joriy qiladi, VR va AR esa murakkab tushunchalarni yanada tushunarli va esda qolarli qiladigan immersiv tajribalarni taqdim etadi. Ushbu texnologiyalarning shaxsiylashtirilgan tabiati har bir bolaning intellektual o‘sishi va ijodiy namoyon bo‘lishiga yordam beradigan tegishli darajadagi qiyinchiliklar va yordamni olishini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 29- dekabrda PQ – 2707 – son qarori
2. Chen, Y., & Ding, Z. (2024). Effects of digitalization in preschool education on the creative and cognitive development of children. *Education and Information Technologies*, 1-25.
3. Potapchuk, T., Boryn, G., Pukas, I., Kanosa, N., Babiuk, T., & Hordiichuk, M. (2023). Technology of Training of Future Teachers of Preschool Education Institutions to Work with Creatively Gifted Children. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 26(4), 145-174.
4. Raxmatova, I. I., & Orlova, D. C. Q. (2023). Development of creative ability and imagination in children. *Journal of New Century Innovations*, 22(1), 108–112. Retrieved 15 November 2023 from <http://newjournal.org/index.php/new/article/view/3168>
5. Djalolova, M., & Omonov, S. (2019). Development of creative thinking in children. In M. T. Multazam (Ed.), *International Conference on World Science and Education. Case of Asia* (pp. 296). ICECRS. <https://doi.org/10.21070/icecrs.v4i0.296>
6. <https://www.itransition.com/blog/vr-in-education>
7. <https://www.classvr.com/>
8. https://en.wikipedia.org/wiki/Toontastic_3D
9. <https://www.storyjumper.com/>

LOGISTIK ZANJIRDA MOLIVAVIY BOSHQARUV STRATEGIYALARI, SAMARADORLIKNI OSHIRISH USULLARI

Adolat Djaxangirshayevna Pulatova

Institut " International School of Finance and Technology ", kafedra " Biznes Boshqaruv"
o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Logistik zanjirda moliyaviy boshqaruv strategiyalari va samaradorlikni oshirish usullari zamonaviy biznes muhitida muvaffaqiyat uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolamizda logistika zanjirining moliyaviy boshqaruvini yaxshilash orqali xarajatlarni kamaytirish, investsiya samaradorligini oshirish va umumiy operatsion samaradorlikni ta'minlash usullari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Zaxirani optimallashtirish, integratsiya, maxsuslashtirish, avtomatlashtirish, tezkor moliyaviy tahlil

Logistika zanjirida boshqaruv strategiyalari ko'p qirrali va samarali tizim yaratishga yordam beradi. Quyidagi asosiy strategiyalarni keltirish mumkin:

1. Integratsiya

Tavsif: Integratsiya strategiyasi, turli logistika jarayonlarini (ta'minot, ishlab chiqarish, taqsimot) bir tizim sifatida boshqarishni nazarda tutadi. Bu, ma'lumotlar almashinuvi va jarayonlarni birlashtirishni o'z ichiga oladi.

Afzalliklari:

Jarayonlar orasidagi aloqalarni kuchaytiradi.

Xatolik va kechikishlarni kamaytiradi.

Mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilaydi.

2. Maxsuslashtirish

Tavsif: Mijozlar ehtiyojlariga mos mahsulotlar va xizmatlarni taqdim etishga qaratilgan strategiya. Bu individual yondashuv orqali raqobat ustunligini ta'minlaydi.

Afzalliklari:

Mijozlarning qoniqishini oshiradi.

Bozorda o'ziga xoslik yaratadi.

Sotish hajmini oshiradi.

3. Avtomatlashtirish

Tavsif: Jarayonlarni avtomatik tizimlar yordamida boshqarish. Bu, ishlab chiqarish, ombor va taqsimot jarayonlarini avtomatlashtirishni o'z ichiga oladi.

Afzalliklari:

Samaradorlikni oshiradi.

Xato qilish ehtimolini kamaytiradi.

Ishchilarni boshqa muhim vazifalarga yo'naltirish imkonini beradi.

4. Ombor boshqaruvi

Tavsif: Ombor zaxiralarini samarali boshqarish va etkazib beruvchilar bilan hamkorlikda ish olib borish. Bu zaxiralarni optimallashtirishni o'z ichiga oladi.

Afzalliklari:

Zaxira xarajatlarini kamaytiradi.

Ta'minot zanjiridagi muammolarni oldini oladi.

Tezkor etkazib berishni ta'minlaydi.

5. Boshqaruvning tezkorligi

Tavsif: Bozor o'zgarishlariga tezda javob bera olish, talab va taklifni doimiy ravishda kuzatish. Bu strategiya bozor dinamikasini yaxshi bilishni talab etadi.

Afzalliklari:

Raqobatbardosh ustunlik yaratadi.

Tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyatini oshiradi.

Mijoz talablariga tezda javob beradi.

6. Barqarorlik

Tavsif: Ekologik va ijtimoiy masalalarga e'tibor berish. Barqaror logistika amaliyotlarini qo'llash, resurslarni oqilona ishlatishni nazarda tutadi.

Afzalliklari:

Brend obro'sini oshiradi.

Ekologik izni kamaytiradi.

Ijtimoiy mas'uliyatni ko'rsatadi.

7. Tahlil va monitoring

Tavsif: Ma'lumotlarni tahlil qilish va jarayonlarni monitoring qilish orqali samaradorlikni oshirish. Bu, statistik tahlil va ish faoliyatini kuzatishni o'z ichiga oladi.

Afzalliklari:

Qaror qabul qilish jarayonini yaxshilaydi.

Kamchiliklarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish imkonini beradi.

Strategik rejalashtirishni qo'llab-quvvatlaydi.

Bu strategiyalarni o'zaro birlashtirib, kompaniyalar logistika zanjirini samarali va raqobatbardosh ravishda boshqarishlari mumkin.

Logistika zanjirida moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish uchun quidagi qadamlar tavsiya etiladi:

1. Ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish

Moliyaviy boshqaruvda ma'lumotlarni tahlil qilish va analitika muhimdir. Kompaniyalar xarajatlar va daromadlarni kuzatish uchun zamonaviy dasturiy ta'minot va analitik vositalardan foydalanishlari kerak. Bu qaror qabul qilish jarayonini yanada aniq va samarali qiladi.

2. Zaxiralarni optimallashtirish

Ombor zaxiralarini optimallashtirish, ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi. Zaxiralarni boshqarish tizimlari (WMS) yordamida, kompaniyalar zaxiralarni yanada samarali boshqarishi va ularning moliyaviy natijalarini yaxshilashi mumkin.

3. Ishlab chiqarishni rejalashtirish

Ishlab chiqarish jarayonlarini to'g'ri rejalashtirish, resurslardan foydalanishni optimallashtiradi va ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi. Just-in-Time (JIT) tizimi yordamida, kompaniyalar ishlab chiqarish jarayonlarini talabga qarab boshqarishi mumkin.

4. Ta'minot zanjirini boshqarish

Ta'minot zanjiridagi har bir qatlamni samarali boshqarish muhimdir. Yaqin hamkorlik va ochiq kommunikatsiya orqali etkazib beruvchilar bilan aloqalarni yaxshilash, xarajatlarni kamaytirishga va moliyaviy samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

5. Tezkor moliyaviy tahlil

Tezkor moliyaviy tahlil, kompaniyaning moliyaviy holatini kuzatishga imkon beradi. Kutilmagan holatlarga tezda javob berish va moliyaviy rejalashtirishni yangilash orqali moliyaviy boshqaruvni kuchaytirish mumkin.

6. Barqarorlik va ekologik mas'uliyat

Barqaror logistika amaliyotlari orqali kompaniyalar xarajatlarni kamaytirish va obro'sini oshirish imkoniyatiga ega. Barqaror amaliyotlar nafaqat ekologik, balki iqtisodiy foyda ham keltiradi.

Yuqoridagi barcha malumotlarga asoslanib quidagiha xulosa berishimiz mumkin. Logistika zanjirida moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish uchun yuqorida keltirilgan strategiyalarni amalga oshirish zarur. Ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish, zaxiralarni optimallashtirish va ta'minot zanjirini samarali boshqarish orqali kompaniyalar moliyaviy natijalarini yaxshilashlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Christopher, M. (2016). Logistics and Supply Chain Management. Pearson.
2. Chopra, S., & Meindl, P. (2016). Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation. Pearson.
3. Simchi-Levi, D., Kaminsky, P., & Simchi-Levi, E. (2018). Designing and Managing the Supply Chain. McGraw-Hill.
4. Lambert, D. M., & Cooper, M. C. (2000). "Issues in Supply Chain Management." *Industrial Marketing Management*, 29(1), 65-83.
5. McKinsey & Company (2020). "How to Improve Your Supply Chain Performance."

XALQARO LOGISTIKA TIZIMLARIDA VALYUTA XAVFLARINI BOSHQARISH

Adolat Djaxangirshayevna Pulatova

Institut "International School of Finance and Technology ", kafedra " Biznes Boshqaruv"
o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Xalqaro logistika tizimlari global savdo jarayonlarining muhim komponentlaridan biridir. Ushbu tizimlar valyuta xavflariga duch kelishadi, bu esa eksport va import operatsiyalarini amalga oshirishda qo'shimcha muammolarni keltirib chiqaradi. Valyuta xavflarini boshqarish samaradorligi logistika tizimlarining muvaffaqiyatli ishlashida muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Tranzaksiya xavfi, konversiya xavfi, iqtisodiy xavf, . Moliya Rivojlantirish, Kurs Prognozlar, valyuta balansi

Keling eng avvalo Valyuta Xavflarining Turlari haqida malumotlarni ko'rib chiqaylik:
Tranzaksiya xavfi, konversiya xavfi, iqtisodiy xavf

Transaksiya Xavfi.

Transaksiya xavfi, valyuta kurslarining o'zgarishi natijasida kompaniyaning moliyaviy operatsiyalaridan (masalan, savdo shartnomalari, to'lovlar, va boshqalar) kelib chiqadigan riskdir. Bu xavf, bir valyutada amalga oshirilgan operatsiyalarning keyinchalik boshqa valyutaga aylantirilganda yoki hisob-kitoblar amalga oshirilganda yuzaga keladi.

1. Valyuta kurslarining o'zgarishi: Valyuta kurslaridagi o'zgarishlar, ayniqsa, tez-tez sodir bo'ladigan bo'lsa, transaksiya xavfini oshiradi.

2. O'zaro kelishuv shartlari: Shartnomalar tuzishda valyuta kursi nazorat qilinmaydigan bo'lsa, xavf ortadi.

3. Bozor sharoiti: Iqtisodiy va siyosiy vaziyatlar, shuningdek, global moliyaviy bozorlar o'zgarishi xavfini kuchaytiradi.

O'ziga xos Xususiyatlar:

Muddat: Transaksiya xavfi shartnoma va to'lovlar o'rtasida vaqt o'tishi bilan oshadi. Uzun muddatli shartnomalarda xavf yuqori bo'ladi.

Kurs farqlari: Agar xaridor va sotuvchi turli valyutalarda savdo qilsa, bu xavfni yanada oshiradi.

Boshqarish Usullari.

1. Hedging: Moliyaviy instrumentlar, masalan, valyuta futures yoki options orqali risklarni kamaytirish.

2. Valyuta konvertatsiyasi: Mahsulot yoki xizmatlar uchun to'lovlarni oldindan belgilangan kurs bo'yicha amalga oshirish.

3. Shartnoma shartlari: Shartnomalarda valyuta kurslarining o'zgarishini hisobga oladigan shartlarni kiritish.

Konversiya Xavfi

Konversiya xavfi, kompaniya yoki shaxsning moliyaviy aktivlarini bir valyutadan boshqa valyutaga aylantirish jarayonida valyuta kurslaridagi o'zgarishlar natijasida yuzaga keladigan xavflardir. Bu xavf, asosan, xalqaro savdo va investitsiyalar jarayonida ko'rinadi, chunki ko'plab operatsiyalar turli valyutalarda amalga oshiriladi.

1. Valyuta kurslarining o'zgarishi: Valyuta kurslari o'zgarishi, investorlar yoki savdogarlarning foydasini kamaytirishi yoki zarar yetkazishi mumkin.

2. Iqtisodiy sharoitlar: Mahalliy va global iqtisodiy sharoitlar, siyosiy beqarorlik va boshqa omillar valyuta kurslariga ta'sir qiladi.

3. Siyosiy va moliyaviy risklar: Davlat siyosati yoki moliyaviy qiyinchiliklar valyuta qiymatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

O'ziga xos Xususiyatlar

Muddat: Aylantirish jarayoni vaqt o'tishi bilan riskni oshiradi. Uzun muddatli investitsiyalar konversiya xavfini yanada kuchaytiradi.

Aylantiriladigan summalar: Katta summalarni aylantirishda xavf yuqori bo'ladi, chunki kursdagi kichik o'zgarishlar katta moliyaviy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Boshqarish Usullari

1. Hedging: Valyuta risklarini kamaytirish uchun moliyaviy instrumentlardan foydalanish (futures, options).

2. Valyuta balansini saqlash: Xarajatlar va daromadlarni bir xil valyutada saqlash orqali xavfni kamaytirish.

3. Kurs prognozlari: Valyuta kurslaridagi o'zgarishlarni oldindan prognoz qilish va shu asosda strategiyalar ishlab chiqish.

Iqtisodiy Xavf

Iqtisodiy xavf, kompaniya yoki investorning valyuta kurslari, inflatsiya, iqtisodiy o'zgarishlar va siyosiy holatlar kabi iqtisodiy omillarga bog'liq ravishda yuzaga keladigan moliyaviy riskdir. Bu xavf, moliyaviy qarorlar qabul qilish jarayonida, ayniqsa xalqaro savdo va investitsiyalar sohasida muhim ahamiyatga ega.

1. Valyuta kurslarining o'zgarishi: Mahalliy va xorijiy valyutalar o'rtasidagi kurs o'zgarishlari.

2. Inflatsiya: Narxlarining oshishi, xarajatlarni ko'paytirishi va foyda marjalarini kamaytirishi.

3. Siyosiy va iqtisodiy beqarorlik: Davlat siyosati, qonunchilik o'zgarishlari yoki iqtisodiy inqirozlar.

4. Global iqtisodiy sharoit: Jahon iqtisodiyoti va bozorlaridagi o'zgarishlar.

O'ziga xos Xususiyatlar

Muddat: Iqtisodiy xavf ko'pincha uzoq muddatli xaridlar yoki investitsiyalar bilan bog'liq.

O'zgaruvchanlik: Iqtisodiy sharoitlar tezda o'zgarishi mumkin, bu esa riskni oshiradi.

Boshqarish Usullari

1. Diversifikatsiya: Turli bozorlarda va valyutalarda investitsiyalarni tarqatish orqali risklarni kamaytirish.

2. Riskni baholash: Iqtisodiy ko'rsatkichlarni va bozor tendentsiyalarini kuzatish va tahlil qilish.

3. Hedging: Iqtisodiy risklarni kamaytirish uchun moliyaviy instrumentlardan foydalanish.

Valyuta xavflarini boshqarish, xalqaro savdo va investitsiyalar jarayonlarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Quyida valyuta xavflarini boshqarishning asosiy strategiyalari keltirilgan.

1. Hedging

Hedging — valyuta xavfini kamaytirish uchun moliyaviy instrumentlardan foydalanish.

Bu usulning asosiy maqsadi potensial yo'qotishlarni qoplashdir.

Futures shartnomalari: Valyuta kursini oldindan belgilash orqali xavfni kamaytirish.

Options shartnomalari: Ma'lum bir valyutada to'lovlarni amalga oshirish huquqini beruvchi shartnomalar, lekin majburiyat emas.

2. Diversifikatsiya

Diversifikatsiya — risklarni kamaytirish uchun investitsiyalarni turli bozorlarga va valyutalarga tarqatish. Bu strategiya yordamida kompaniyalar yoki investorlar bir xil valyutadagi o'zgarishlardan kamroq ta'sirlanadilar.

3. Valyuta Balansini Saqlash

Valyuta balansini saqlash — xarajatlar va daromadlarni bir xil valyutada saqlash orqali xavfni kamaytirish. Bu strategiya, ayniqsa, xalqaro savdo va investitsiyalar sohasida muhimdir, chunki u valyuta konversiyasi bilan bog'liq risklarni kamaytiradi.

4. Kurs Prognozlari

Kurs prognozlari — valyuta kurslaridagi o'zgarishlarni oldindan prognoz qilish va shunga mos ravishda operatsiyalarni rejalashtirish. Bu strategiya, kompaniyalar uchun bozor sharoitlariga mos ravishda qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

5. Mahsulot yoki Xizmat Narxini O'zgartirish

Mahsulot yoki xizmat narxini o'zgartirish — valyuta kurslaridagi o'zgarishlarga mos ravishda narxlarni o'zgartirish orqali xarajatlarni qoplash. Bu usul, xaridorlarni ko'proq jalb qilish va raqobatbardoshlikni saqlab qolish imkonini beradi.

6. Moliya Rivojlantirish

Moliya rivojlantirish — moliyaviy institutlar bilan hamkorlik qilish va risklarni baholash uchun professional maslahat olish. Bunday hamkorliklar, valyuta xavfini samarali boshqarishga yordam beradi.

Xulosa: Xalqaro logistika tizimlarida valyuta xavflarini boshqarish muhim vazifadir. Tizimlarning samaradorligini oshirish uchun tashkilotlar risklarni tushunishi va ularga mos ravishda strategiyalar ishlab chiqishi zarur. Yuqorida ko'rib chiqilgan barcha xavflarni inobatga olgan holda, bu xavflarni chetlab o'ta oladigan strategiyalarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo'ladi. Strategiyalarni ishlab chiqish vaqtida eng avvalo valyuta xavflarini kamaytirishga harakat qilish lozim. Sabablar yo'qotilsa muammolar ham yuzaga kelmaydi. Valyuta iqtisodiy havfga uchramasligi uchun valyuta balansini saqlash lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mangan, J., & Christopher, M. (2010). Logistics and Supply Chain Management. Pearson Education.
2. Chopra, S., & Meindl, P. (2016). Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation. Pearson.
3. Coyle, J. J., Langley, C. J., & Gibson, B. (2016). Supply Chain Management: A Logistics Perspective. Cengage Learning.
4. Shapiro, J. F. (2004). Modeling the Supply Chain. Cengage Learning.
5. Madura, J. (2018). International Financial Management. Cengage Learning.

6.

https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12740_2_8C3DF8C9FBA2BAD90DEF72237DD93262E7235739.pdf

ELEKTRON TIJORAT, LOGISTIKADA MOLİYAVIY BOSHQARUV: GLOBAL TENDENSIYALAR

Adolat Djaxangirshayevna Pulatova

Institut " International School of Finance and Technology ", kafedra " Biznes Boshqaruv"
o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Elektron tijorat nima bilasizmi? Global tendensiyalarchi? Zamon zayli bilan talablar, insonlarning bozorga nisbatan qarashlari ham o'zgarmoqda. Bugungi maqolamizda electron tijorat va uning avzalliklari, logistikada moliyaviy boshqaruv hamda global tendensiyalarga to'xtalamiz.

Kalit so'zlar: Elektron tijorat to'g'risida qonun, axborot tizimlari, Amazon, Uzum, Lgistika, moliyaviy boshqaruv

Eng avvalo elektron tijorat haqida malumotga ega bo'lsak. Elektron tijorat bu internet orqali savdo-sotiq amaliyotlarini tashkil etishdir. Electron tijoratga internet auksion va Amazon internet do'konlarini misol qilishimi mumkin. Elektron tijorat O'zbekiston Respublikasining "Elektron tijorat to'g'risida" gi 2004 – yil 29 – aprelda 613-II son Qonuni bilan belgilangan va shu Qonunga muvofiq amalga oshiriladi. Mazkur qonunning 3-moddasida electron tijoratga " Axborot tizimlaridan foydalangan holda tuziladigan shartnomaga muvofiq amalga oshiriladigan mahsulotlar oldi sottisi" deya ta'rif berilgan. Elektron tijoratning an'anaviy tijorat ya'ni savdo turidan bir necha avzalliklari mavjud. Quida elektron tijoratning avzallik tomonlarini sanab o'tamiz:

- Xaridor o'ziga qulay vaqt, joy va tezlikda mahsulotni tanlash va sotib olish imkoniyatiga ega bo'ladi;

- Savdo-sotiq faoliyatini ish faoliyati bilan birga parallel ravishda, ya'ni ishlab chiqarishdan ayri bo'lmagan holda olib boorish imkoniyatiga ega bo'ladi;

- Ko'p sonli haridorlarning bir vaqtning o'zida bir necha firmalarga murojat wila olishi va xaridorlarning aloqa vositalari yordamida sotuvchilar bilan muloqotda bo'lish imkoniyati bo'ladi;

- Kerakli mahsulotlarni tezlikda izlab toppish va shu mahsulotlari bor firmalarga murojaat qilishda texnik transport vositalaridan samarali foydalanish, mahsulotlarni bir joyga

yig'ish va ularni sotib olishda aniq manzillarga murojat qilish orqali ortiqcha vaqt va harajat kamayadi;

- Xaridorning yashash joyi, yoshi va sog'lig'idan qat'it nazar barcha bilan teng huquqli mahsulot sotib olishi imkoniyti;

- Jahon standartlariga mos tovarlarni tanlash va sotib olish imkoniyati;

Elektron tijoratda muhim bo'lgan savdo prinsipi. A-rasm

Logistika kompaniyalari uchun korporativ moliyaviy menejmentning iqtisodiy ahamiyati uning iqtisodiy barqarorligini oshirish, investitsion kredit olish imkoniyatini osonlashtirish, moliyaviy-sanoat integratsiyasi risklarini boshqarish va samarali moliyaviy va boshqaruv hisobi amaliyotlari orqali raqobatbardoshlikni oshirishdagi asosiy roli hisoblanadi. Moliyaviy menejment iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydigan strategik ustuvorliklarni yaratishni qo'llab-quvvatlaydi. Logistika korxonalarining iqtisodiy barqarorligini boshqarishning asosiy maqsadi samarali va barqaror rivojlanishning iqtisodiy ko'rsatkichlari ta'minlangan holda xavfsiz ishlash uchun shart-sharoitlarni yaratishdir. Bunda elektron tijoratning naqadar qulayligi ko'rinib turibdi. Moliyaviy boshqaruv xorijiy mamlakatlarda strategik qarorlar qabul qilish va bozorni kengaytirish tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash uchun muhim ma'lumotlar va tahlillarni taqdim etadi. Har tomonlama moliyaviy baholash, bozor imkoniyatlarini baholash va investitsiya xatarlarini baholash orqali kompaniyalar yangi bozorlarga kirish, xizmat ko'rsatish takliflarini kengaytirish yoki strategik sheriklik va ittifoqlar tuzish bo'yicha asosli qarorlar qabul qilishlari mumkin. Elektron tijorat bilan bog'laydigan bo'lsak, xalqaro standartlar o'rganilgan holda, dunyo bozori bilan raqobat qila oladigan Tovar va mahsulotlar bilan shartnoma tuzish va ularni bir yerga to'plash, electron savdo-sotiq amallari yordamida esa ularni sotish mumkin. Bunda Tovar karakteristikasi va jahon bozorida o'rnini ko'rsata bera olish, sifat va yetkazib berishdagi qulaylik orqali mahsulotni tez, sifatli va keng qamrovda sotishga erishish mumkin. Bunda elektron tijoratning avzalligi an'anaviy do'konlar kabi hudud bilan

chegaralanmasganligidir. Amazon, Uzum, Alibaba kabi electron tijorat bilan shug'ullanuvchi savdo brendlari bunga yaqqol misol.

Endi keeling electron tijoratni yaxshilashingiz uchun 5 ta logistik harakatlar ketma ketligini keltirib o'tsak:

1. Zaruriy Tovar mahsulotlarini aniqlang, hozirgi kunda ommabop savdo mollari va xaridlar bo'yicha malumotlarga ega bo'lish uchun oldingi savdo malumotlarini mavsumlar bo'yicha o'rganib chiqing. Mahsulot yetishmovchiligidan saqlaning.

2. Moslashuvchanlikni qo'shing. Jarayon va resurslaringiz talab va bozordagi o'zgarishlarga oson moslasha olishiga ishonch hosil qiling.

3. Yetkazib berishning turli variantlarini o'rganing. Yetkazib berishga global talab oshgani sayin tariflar ham, qo'shimcha to'lovlar ham oshadi.

4. Yetkazib berish tezligini oshiring va Yo'nalishlarni optimallashtirish va mijozlarni buyurtma holati haqida xabardor qilishni yaxshilash uchun yangi texnologiyalardan foydalaning.

5. Qaytarish jarayonini soddalashtiring. Mijozlarning qoniqish darajasini oshirish va moliyaviy yo'qotishlarni kamaytirish uchun samarali daromadni boshqarish tizimini ishlab chiqing.

Xulosa qiladigan bo'lsak electron tijorat bugungi kunda eng qulay xaridlar markaziga aylanib bormoqda. Va logistika jihatdan yondashgan holatda electron tijoratning moliyaviy boshqaruvini jahon bozori bilan teng raqobat qila oladigan mahsulotlar va tizimlar orqali olib boorish yanada samarali bo'ladi. Bunda mahsulot sotib olish va qaytarish tizimlarini mukammal ishlab chiqish orqali savdoni tez surada orttirish imkoniyati mavjud. Albatta electron yokida an'anaviy tijoratga qo'l urishdan oldin eng avvalo bozor va undagi talab holati tarixini mavsumlar kesimida o'rganib chiqish tadbirkor uchun rejali ish olib boorish va har mavsumga oldindan tayyor bo'lish imkonini beradi. Va qoldiq mahsulotlar bo'lmasligini taminlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. [https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/07/26/NamDU-ARM-11571-G lobal strategiya boshqaruv va axborot tizim lari 80PEV8N.pdf](https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/07/26/NamDU-ARM-11571-Global%20strategiya%20boshqaruv%20va%20axborot%20tizim%20lari%2080PEV8N.pdf)
2. Volodymyr, Panchenko. (2022). Management of Economic Sustainability of Logistics Enterprises. Business Inform, 9(536):60-66. doi: 10.32983/2222-4459-2022-9-60-66
3. [https://www.researchgate.net/publication/381382539 LOGISTIK KOMPANIYLAR KORPORATIV MOLIYAVIY BOSHQARUVINING IQTISODIY AHAMIYATI](https://www.researchgate.net/publication/381382539_LOGISTIK_KOMPANIYLAR_KORPORATIV_MOLIYAVIY_BOSHQARUVINING_IQTISODIY_AHAMIYATI)
4. <https://rgsbm.uz/uploads/docs/e439f046231ba722edd18d69ba2feb74.pdf>

PSYCHOLOGICAL PRINCIPLES OF TEACHING FRENCH

Dilfuza Bahridin qizi Narzulloyeva

Student of the Faculty of Foreign Languages of Bukhara State University

ABSTRACT

French plays an important role globally and is taught as a second language in many countries. Taking psychological principles into account in the teaching process affects students' motivation, abilities and mastery. The purpose of this article is to analyze how psychological principles can be applied in teaching French.

Keywords: Cognitive and emotional aspects, grammar rules, pedagogical methods, psychological theories, speaking and listening skills, motivation, traditional methods.

АННОТАЦИЯ

Французский играет важную роль во всем мире, и во многих странах его преподают как второй язык. Учет психологических принципов в процессе обучения влияет на мотивацию, способности и мастерство учащихся. Цель данной статьи – проанализировать, как психологические принципы могут быть применены при обучении французскому языку.

Ключевые слова: Когнитивные и эмоциональные аспекты, правила грамматики, педагогические методы, психологические теории, навыки говорения и аудирования, мотивация, традиционные методы.

ANNOTATSIYA

Fransuz tili global miqyosda muhim rol o'ynaydi va ko'plab mamlakatlarda ikkinchi til sifatida o'rganiladi. O'qitish jarayonida psixologik tamoyillarni hisobga olish talabalar motivatsiyasi, qobiliyatlari va o'zlashtirish darajasiga ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolaning maqsadi fransuz tilini o'qitishda psixologik tamoyillarni qanday qo'llash mumkinligini tahlil qilishdir.

Kalit so'zlar: Kognitiv va emotsional jihatlar, grammatik qoidalar, pedagogik usullar, psixologik nazariyalar, gapirish va tinglab tushunish qobiliyatlari, motivatsiya, an'anaviy usullar.

I. INTRODUCTION

In the realm of language acquisition, understanding the psychological principles that underpin effective teaching strategies is paramount. Teaching French, like any other language, involves not only the transmission of grammatical rules and vocabulary but also an engagement with the cognitive and emotional aspects of learning. The interplay between psychology and language education can significantly influence students' motivation, retention, and overall success in mastering a new language. The psychological principles relevant to teaching French encompass various theories of learning, including behaviorism, constructivism, and social learning theory. Each of these frameworks provides valuable insights into how students acquire language skills, process information, and interact with their peers and instructors. For example, behaviorist approaches emphasize reinforcement and practice, while constructivist theories highlight the importance of active engagement and meaningful context in learning. Moreover, factors such as learners' individual differences—cognitive styles, affective factors like anxiety or motivation, and prior knowledge—play a crucial role in how effectively they learn French. Understanding these elements allows educators to tailor their instruction to meet diverse needs and create an inclusive environment that fosters language development. By integrating psychological principles into the teaching of French, educators can create a more dynamic and responsive learning experience that not only facilitates language acquisition but also promotes lifelong learning skills essential for navigating an increasingly interconnected world.

II. METHODS

Teaching French, like any language, can benefit from an understanding of various psychological principles that enhance learning and retention. Here are some key principles to consider:

1. Motivation

- Intrinsic and Extrinsic Motivation: Encourage intrinsic motivation by connecting the language to students' interests and personal goals. Use extrinsic rewards (like praise or tangible rewards) sparingly to complement intrinsic motivation.

- Goal Setting: Help students set achievable, specific goals for their language learning, which can increase their motivation and sense of accomplishment.

2. Cognitive Load Theory

- Chunking Information: Present information in manageable chunks to avoid overwhelming students. For example, instead of teaching a long list of vocabulary at once, break it down into categories (e.g., food, travel).

- Scaffolding: Provide support structures (like sentence frames or vocabulary lists) that help learners build on their existing knowledge while gradually reducing assistance as they become more proficient.

3. Constructivist Learning Theory

- Active Learning: Engage students in active learning through discussions, role-plays, and interactive activities that encourage them to use the language in real contexts.

- Collaborative Learning: Facilitate peer interactions through group work or pair activities where students can practice speaking and listening skills together.

4. Repetition and Spaced Practice

- Spaced Repetition: Use spaced repetition techniques for vocabulary retention, helping students revisit words at increasing intervals over time to strengthen memory.

- Practice Variability: Vary practice methods (listening, speaking, reading) to reinforce learning through different modalities.

5. Feedback Mechanisms

- Formative Assessment: Provide regular feedback on student performance without high-stakes pressure. This could include quizzes, oral presentations, or informal check-ins that guide improvement.

- Corrective Feedback: Offer constructive feedback on errors while encouraging self-correction to promote deeper understanding.

6. Social Interaction and Communication Theory

- Communicative Language Teaching (CLT): Emphasize the importance of communication in real-life contexts rather than rote memorization of grammar rules.

- Social Interaction: Create opportunities for social interaction in the target language through conversations with peers or native speakers.

7. Emotional Intelligence

- Creating a Safe Environment: Foster an inclusive classroom atmosphere where students feel safe making mistakes and expressing themselves in French.

- Building Confidence: Use positive reinforcement techniques to enhance learners' confidence in their abilities.

8. Cultural Contexts

- Incorporate cultural elements into lessons to make learning more relatable and engaging. Understanding cultural nuances helps contextualize the language for students.

9. Individual Differences

- Recognize that learners have different styles (visual, auditory, kinesthetic) and paces of learning. Tailor instruction accordingly by providing diverse resources and activities that cater to these differences.

By effectively applying these psychological principles to French language teaching practice, it is possible to create a more engaging and supportive environment that facilitates language acquisition and improves overall student outcomes.

III. RESULTS

In this study, active pedagogical methods and psychological theories were used in the teaching of the French language. 50 students participated in the study; they were divided into two groups: the first group was educated by traditional methods, and the second group by innovative methods (for example, role-playing, interactive training). The results of each group were evaluated by the same tests.

The results showed that students who were educated with innovative methods showed higher results than those who were educated with traditional methods. The level of motivation among the students is also high, and their interest in the French language has increased. The results of the test showed that by using innovative methods, students can learn the language faster and more efficiently.

IV. DISCUSSION

The obtained results confirm the importance of psychological principles in the educational process. Innovative pedagogic methods encourage students to actively participate and increase their interest and help them achieve success. It can be concluded that such methods should be expanded in French language teaching in the future.

V. CONCLUSION

In conclusion, the application of psychological principles in the teaching of French can significantly enhance the learning experience and outcomes for students. By understanding key concepts such as motivation, cognitive development, and individual learning styles, educators can create more effective instructional strategies that cater to diverse learners. The integration of theories such as constructivism and social learning can also promote active engagement and collaboration among students, fostering a deeper understanding of the language. By implementing these psychological principles, educators can not only improve language acquisition but also cultivate a positive attitude towards learning French. Ultimately, a psychologically informed approach to teaching will contribute to a more enriching educational environment where students feel supported and empowered in their language-learning journey.

REFERENCES:

1. Abdurahmonova, Z. (2023). Psychological principles of teaching english. Журнал иностранных языков и лингвистики, 5(5).
2. Мансурова, Ш. И., & Низамиддинов, А. А. (2021). Методика преподавания английского языка: базовые положения. Academy, (6 (69)), 33-34.
3. Saydivaliyeva, B. S. (2021). Organizational and pedagogical conditions for the formation of professional significant qualities. Экономика и социум, (3-1), 273-277.
4. Tuxtajonovna, S. S. (2022). Methods of Foreign Representatives. Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching, 9, 23-28.
5. Davronovna, K. S. (2023). Linguistic Analysis of Phrases Associated With Negative Human Feelings in the Short Story " Mateo Falcone". Miasto Przyszłości, 33, 239-243.

THE RELIGIOUS AND ETHICAL PRAGMATIC ISSUES OF SOCIALIZATION IN THE CONTEXT OF THE CONVERGENCE OF CIVILIZATIONS

Kamola Khakimova

“ISFT” International School of Finance, Sience and Technology.

ABSTRACT

This paper explores the religious and ethical pragmatic challenges of socialization within the framework of converging civilizations. In the context of globalization and technological advancements, cultures and societies are becoming increasingly interconnected, giving rise to new forms of interaction and social integration. The analysis highlights how different societies navigate religious and ethical values amidst rapidly changing social landscapes, offering insights into both the challenges and opportunities posed by civilizational convergence.

Keywords: convergence of civilizations, socialization, religious ethics, moral values, globalization, social integration.

The convergence of civilizations in the 21st century is increasingly driven by globalization, technological advancements, and migration, which have led to the intersection of various cultural, religious, and moral systems. As societies become more interconnected, socialization—the process through which individuals internalize norms, values, and behaviors—has become a complex phenomenon shaped by diverse religious and ethical considerations.

This paper seeks to examine the religious and ethical pragmatic issues of socialization in the context of civilizational convergence. It will review the works of scholars from Uzbekistan, Russia, and the global academic community, offering a comprehensive view of how different societies address these challenges. The study's focus will be on the role of religious ethics in maintaining social cohesion and navigating moral dilemmas in an increasingly interconnected world.

The issue of socialization in the context of civilizational convergence has been extensively studied by scholars from various fields, including sociology, philosophy, and religious studies. This section reviews the contributions of Uzbek, Russian, and global scholars to the understanding of the religious and ethical dimensions of socialization.

Uzbekistan, with its rich historical ties to Islamic culture and philosophy, has produced numerous scholars who have addressed the role of religion and ethics in socialization. For instance, scholars such as M. A. Abdullaev and Sh. R. Mukhammedov have explored the Islamic ethical frameworks that shape social interactions and moral education in Central Asia. Abdullaev

(2018) argues that the moral values derived from Islam play a vital role in the socialization process, particularly in fostering intergenerational respect and communal solidarity. Similarly, Mukhammedov (2020) highlights the challenges posed by modern secular trends, which sometimes conflict with traditional religious values in Uzbek society. Both scholars emphasize the need for a balanced approach that respects religious traditions while embracing modernity.

Russian academic discourse on the convergence of civilizations and its impact on socialization is deeply rooted in the country’s diverse religious and cultural heritage. Russian scholars, such as L. N. Gumilev and V. A. Tishkov, have addressed the role of Orthodox Christian ethics in shaping Russian socialization processes. Gumilev (2001) introduced the concept of passionarity, suggesting that civilizations, including their ethical frameworks, evolve through the actions of passionate individuals driven by religious and moral ideals. Tishkov (2015) explores the interaction between Russian Orthodox values and the broader multicultural context of modern Russia, particularly how Orthodox moral teachings help in the integration of diverse ethnic groups into the Russian social fabric.

Russian Muslim scholars, such as R. G. Mukhametshin (2017), have also contributed to this discourse by examining the role of Islamic ethics in the socialization of Muslim communities within the Russian Federation. Mukhametshin discusses the pragmatism required to integrate Islamic moral values into a secular educational system without causing alienation or cultural conflict.

Globally, the convergence of civilizations has been a major topic of interest among scholars like Samuel P. Huntington (1996) and Amartya Sen (2006). Huntington’s "Clash of Civilizations" theory, while controversial, addresses the friction between different cultural and religious value systems in the context of globalization. According to Huntington, the convergence of civilizations might lead to increased conflict as societies struggle to reconcile deeply ingrained religious and moral beliefs with new, often contrasting, values introduced through global interactions.

Civilization	Religious Ethics	Challenges	Opportunities
Uzbek	Islamic Ethics	Conflict with Secular Trends	Fostering Intergenerational Respect
Russian	Orthodox Christian and Islamic Ethics	Integration of Diverse Ethnic Groups	Social Cohesion in Multicultural

			Contexts
Global	Mixed Religious and Ethical Values	Potential for Conflict (Clash of Civilizations)	Pluralism and Coexistence through Dialogue

Table 1. Summary of Key Religious and Ethical Issues in Civilizational Convergence

On the other hand, Sen (2006) challenges the idea of an inevitable clash, emphasizing the potential for pluralism and coexistence. He argues that religious and ethical values can adapt to new social realities through dialogue and cooperation, rather than conflict. This pragmatic approach to socialization suggests that civilizations, despite their differences, can find common ground in shared ethical concerns, such as human rights, justice, and equality.

More recent scholars, such as Tariq Ramadan (2013), focus on the role of Islamic ethics in the context of a globalized world. Ramadan’s work explores how Islamic principles of social justice and moral responsibility can contribute to the process of socialization in multicultural societies. He emphasizes the need for Muslims in Western societies to engage with broader ethical discourses while maintaining their religious identity, thus contributing to the convergence of civilizations through mutual respect and understanding.

The convergence of civilizations brings both challenges and opportunities for the socialization process. On the one hand, religious and ethical values provide a foundation for social cohesion and moral guidance, particularly in times of rapid societal change. On the other hand, the intersection of different ethical frameworks can create tension and conflict, as seen in Huntington’s “clash” hypothesis. However, scholars like Sen and Ramadan provide a more optimistic outlook, suggesting that pluralism and dialogue can help civilizations adapt to new realities while preserving their ethical integrity.

Conclusion

Even though, the social life is developing very fast, the role of religious ethics in socialization remains critical. Uzbek scholars emphasize the enduring importance of Islamic moral values in shaping social interactions, while Russian scholars explore how Orthodox Christian and Islamic ethics coexist within a broader multicultural context. Global scholars contribute to this discourse by highlighting both the challenges and possibilities of integrating diverse ethical systems in a converging world.

REFERENCES

1. Abdullaev, M. A. (2018). *Moral Values and Socialization in Central Asian Islamic Culture*. Tashkent University Press.
2. Gumilev, L. N. (2001). *Ethnogenesis and the Biosphere of the Earth*. Moscow: Progress Publishers.
3. Huntington, S. P. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.
4. Mukhammedov, Sh. R. (2020). *The Role of Religion in Social Cohesion in Uzbekistan*. Tashkent Journal of Social Studies.
5. Mukhametshin, R. G. (2017). *Islamic Ethics and Socialization in the Russian Federation*. Kazan: Islamic University Press.
6. Ramadan, T. (2013). *Islam and the Arab Awakening*. Oxford University Press.
7. Sen, A. (2006). *Identity and Violence: The Illusion of Destiny*. New York: W.W. Norton & Company.
8. Tishkov, V. A. (2015). *Russian Identity and Multiculturalism in a Globalizing World*. Moscow: Russian Academy of Sciences.

MUNDARIJA | CONTENTS | СОДЕРЖАНИЕ

-
1. Nuriddin Ilmidin Zoda Ikromov(2024). TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING USTUVOR YO'NALISHLARI Involta Innovatsion Scientific Journal, 3(8), 4-7.

 2. Zebo Nigmanova.(2024). XXI ASR KO'NIKMALARINING ILMIY METODIK ASOSLARI Involta Innovatsion Scientific Journal, 3(8), 8-12.

 3. D Fattakhova.(2024). DISCUSSIONS ON TEACHING VISUAL MEANS OF THE UZBEK LANGUAGE (ON THE EXAMPLE OF RUSSIAN GROUPS) Involta Innovatsion Scientific Journal, 3(8), 13-17.

 4. Ikrom Qurbonov.(2024). NOGIRONLAR HAYOTIDA SPORT Involta Innovatsion Scientific Journal, 3(8), 18-22.

 5. Asqarxon Samaroxonov.(2024). KORXONADA INNOVATSION FAOLIYATNI YAXSHILASH Involta Innovatsion Scientific Journal, 3(8), 23-26.

 6. R.I. Murodullayeva.(2024). MAKTABGACHA VA KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALAR DIQQATINI FAOLIYATDA JAMLASH VA TAQSIMLASH BO`YICHA TAVSIYALAR Involta Innovatsion Scientific Journal, 3(8), 27-30.

 7. Zamira Rasuljonovna Eraliyeva.(2024). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR INTELEKTINI VA KREATIVLIGINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH Involta Innovation Scientific Journal, 3(8), 31-39.

 8. Adolat Djaxangirshayevna Pulatova.(2024). LOGISTIK ZANJIRDA MOLIYAVIY BOSHQARUV STRATEGIYALARI, SAMARADORLIKNI OSHIRISH USULLARI Involta Innovation Scientific Journal, 3(8), 40-43.

 9. Adolat Djaxangirshayevna Pulatova. (2024). XALQARO LOGISTIKA TIZIMLARIDA VALYUTA XAVFLARINI BOSHQARISH Involta Innovation Scientific Journal, 3(8), 44-47.

 10. Adolat Djaxangirshayevna Pulatova. (2024). ELEKTRON TIJORAT, LOGISTIKADA MOLIYAVIY BOSHQARUV: GLOBAL TENDENSIYALAR Involta Innovation Scientific Journal, 3(8), 48-50.

 11. Dilfuza Bahriddin qizi Narzulloyeva. (2024). PSYCHOLOGICAL PRINCIPLES OF TEACHING FRENCH Involta Innovation Scientific Journal, 3(8), 51-55.

 12. Kamola Khakimova. (2024). THE RELIGIOUS AND ETHICAL PRAGMATIC ISSUES OF SOCIALIZATION IN THE CONTEXT OF THE CONVERGENCE OF CIVILIZATIONS Involta Innovation Scientific Journal, 3(8), 56-59.
-